BRONIUS DAKANIS

MARIJAMPOLĖS IR VILKAVIŠKIO R. 2001 M. ŽVALGYMO IR ŽVALGOMŲJŲ ARCHEOLOGIJOS TYRIMŲ ATASKAITA

VILNIUS, 2001

Kultūros paveldo centro archyvas
Fondo Nr. 39
Aprašo Nr. 1
Saug. vien. Nr. 929

Turinys

Įvadas 5
Istoriniai duomenys apie neaiškios kultūrinės vertės archeologijos objektus Marijampolės ir Vilkaviškio r. savivaldybių teritorijose 8
Marijampolės rajonas 8
Gulbiniškių, Brusbarto akmens amžiaus gyvenvietė (AR 334) 8
Kamšų k. radimvietė 9
Kazliškių k. radimvietė 9
Kreivosios k. radimvietė 9
Liepynų kapinynas 9
Liudvinavo k. radimvietė 10
Mokolų senovės gyvenvietė (AV 265) 10
Nartelių k. radimvietė 10
Navininkų piliakalnis (AV 262) 10
Noragėlio k. radimvietė 11
Pamlinarskų kapinynas (AR 1649) 11
Piliakalnių k. kūlgrindos 12
Puskelnių k. radimvietės 13
Rėčių piliakalnis, vad. Gaulės kalnu 13
Rėkaviškio kapinynas (AV 2017) 14
Sasnavos k. radimvietė 14
Skersabalių k. archeologinės vietos 14
Tursučių kapinynas (AR 337) 14
Žalosios piliakalnis (AR 330) 15
Vilkaviškio rajonas 16
Bambinių piliakalnis, vad. Grybkalniu 16
Baraučyznos radimvietė 17
Dapkiškių piliakalnis 17
Didieji Būdežeriai radimvietė 18
Duonelaičio radimvietė 18
Gudkaimio radimvietės 18
Karalkrėslio spėjami piliakalniai 18
Kapiniškių k. radimviete 19
Matarnų pilkapiai 19
Opšrūtų k. radinių vieta 20
Ožkabalių kapinynas (AV 1800) 20
Parausių k. radimviete 21
Sausbalių k. radimvietė 22
Sausininkų k. archeologinės vietos 22
Vaišvilų k. archeologinės vietos 23
Vištytgirio miško archeologinės vietos 23
Žirgėnų k. radimvietė 24
Žvalgymo metu atliktų nuotraukų sąrašas 26
Žvalgymo metu atliktos nuotraukos 27
Neaiškios kultūrinės vertės archeologijos objektų žvalgomieji archeologijos tyrimai 32
Ragaišių, Aspertavo piliakalnis, vad. Juodkalniu (AV 2024; Vilkaviškio r.) 32
Perkasa Nr. 1 33
Šurfas Nr. 1 33
Šurfas Nr. 2 34
Šurfas Nr. 3 34
Šurfas Nr. 4 34
Šurfas Nr. 5 34
Šurfas Nr. 6 34
Šurfas Nr. 7 35
Šurfas Nr. 8 35
Šurfas Nr. 9 35
Šurfas Nr. 10 35
Ragaišių, Aspertavo piliakalnio, vad. Juodkalniu, žvalgomųjų archeologijos tyrimų metu atliktų nuotraukų sąrašas 37

Ragaišių, Aspertavo piliakalnio, vad. Juodkalniu, žvalgomųjų archeologijos tyrimų metu atliktos nuotraukos 38
Šakių piliakalnio žvalgomieji archeologijos tyrimai (AR 1428; Vilkaviškio r.) 42
Šurfas Nr. 1 43
Šurfas Nr. 2 43
Šurfas Nr. 3 43
Šurfas Nr. 4 43
Šurfas Nr. 5 44
Šurfas Nr. 6 44
Šurfas Nr. 7 44
Šurfas Nr. 8 44
Šurfas Nr. 9 45
Šurfas Nr. 10 45
Šurfas Nr. 11 45
Šurfas Nr. 12 45
Šurfas Nr. 13 46
Šurfas Nr. 14 46
Šurfas Nr. 15 46
Šurfas Nr. 16 46
Šakių piliakalnio žvalgomųjų archeologijos tyrimų metu atliktų nuotraukų sąrašas 48
Šakių piliakalnio žvalgomųjų archeologijos tyrimų metu atliktos nuotraukos 50
Skliausčių senovės gyvenviečių, spėjamo kapinyno ir dvarvietės (Vilkaviškio r.) žvalgomieji archeologijos tyrimai 57
Skliausčių dvarvietė 58
Skliausčių spėjamas kapinynas 58
Skliausčių akmens amžiaus laikotarpio radimvietės 59
Skliausčių senovės gyvenviečių, spėjamo kapinyno ir dvarvietės (Vilkaviškio r.) žvalgomųjų archeologijos tyrimų metu aptiktų titnago radinių sąrašas ir iliustracijos 61
Skliausčių senovės gyvenviečių, spėjamo kapinyno ir dvarvietės (Vilkaviškio r.) žvalgomųjų archeologijos tyrimų metu aptiktų puodų fragmentų sąrašas 72
Skliausčių senovės gyvenviečių, spėjamo kapinyno ir dvarvietės (Vilkaviškio r.) žvalgomųjų archeologijos tyrimų metu aptiktų akmeninių, metalinių ir statybinės keramikos radinių sąrašas 79
Skliausčių senovės gyvenviečių, spėjamo kapinyno ir dvarvietės (Vilkaviškio r.) žvalgomųjų archeologijos tyrimų metu atliktų nuotraukų sąrašas 82
Išvados 98
PLANAI 99
Sutartiniai ženklai 100
Gulbiniškių (Bruzbarto) akmens amžiaus stovyklos, respublikinės reikšmės archeologijos paminklo (AR 334) teritorijos ribų planas (M 1:10 000) 101
Navininkų piliakalnio, vietinės reikšmės archeologijos paminklo (AV 262) teritorijos ribų planas (M 1:10 000) 102
Pamlinarskų senkapių, respublikinės reikšmės archeologijos paminklo (AR 1649) teritorijos ribų planas (M 1:10 000) 103
Rėkaviškių senkapių, vietinės reikšmės archeologijos paminklo (AV 2017) teritorijos ribų planas (M 1:10 000) 104
Tursučių senkapių, respublikinės reikšmės archeologijos paminklo (AR 342) teritorijos ribų planas (M 1:10 000) 105
Žaliosios respublikinės reikšmės archeologijos paminklo (AR 330) teritorijos ribų planas (M 1:10 000) 106
Virbalio istorijos mokytojo Juozo Jurkyno minimos Gudkaimio akmens ir ankstyvojo žalvario amžiaus radimvietės (M 1:10 000) 107
Ožkabalių senkapio, vietinės reikšmės archeologijos paminklo (AV 1800) teritorijos ribų planas (M 1:10 000) 108
Spėjamo Ožkabalių kapinyno (AV 1800) situacija (M 1:5 000), Spėjamame Ožkabalių kapinyne (AV 1800) tirto šurfo situacija (M1:2 500) 109
Spėjama Ožkabalių kapinyno, vad. Geležinkalniu, vieta, M 1:25 000 110
Ragaišių (Aspertavo) piliakalnio (vietinės reikšmės archeologijos paminklo AV-2024) teritorijos ribų planas (M 1:10 000) 111
2001 m. spėjamame Ragaišių, Aspertavo piliakalnyje, vad. Juodkalniu (AV 2024), tirtų vietų situacijos planas, M 1:500 112

2001 m. spėjamame Ragaišių, Aspertavo piliakalnyje, vad. Juodkalniu (AV 2024), tirtos perkasos Nr. 1 planas, M 1:20 113
2001 m. spėjamame Šakių (AR 1428) tirtų vietų situacijos planas, M 1:1000 114
Šakių k. (Vilkaviškio r.) II pasaulinio karo vokiečių karo lauko ligoninės ir šalia jos buvusių kapinaičių situacijos planas, M 1:5 000 115
Skliausčių k. (Vilkaviškio raj.) dvarvietės situacijos planas, M 1:? (kopija iš dr. A. Merkevičiaus programos MAK'ui) 116
Skliausčių k. (Vilkaviškio raj.) senovės gyvenvietės situacijos planas, M 1:? (kopija iš dr. A. Merkevičiaus programos MAK'ui) 117
Skliausčių k.(Vilkaviškio r.) spėjamo kapinyno situacijos planas, M 1:? (kopija iš dr. A. Merkevičiaus programos MAK'ui) 118
Skliausčių k. (Vilkaviškio r.) archeologinių vietų ir jų tyrimų vietų situacijos planas, M 1:5000 (500) 119
Skliausčių senosiose kaimo kapinėse ir senovės gyvenvietėje (Vilkaviškio r.) tirtos perkasos Nr. 1 planas, M 1:20 120
Skliausčių senosiose kaimo kapinėse ir senovės gyvenvietėje aptikto kapo Nr. 1 planas, M 1:10 121
Skliausčių dvarvietėje (Vilkaviškio r.) tirtos perkasos Nr. 1 planas, M 1:20 122
PRIEDAI 123
Marijampolės rajono neaiškios archeologinės vertės objektų žvalgymo ir žvalgomųjų tyrimų programa (ksero kopija) 124
2001 08 08 KVAD leidimas Nr. 120 vykdyti žvalgomuosius archeologijos tyrimus Marijampolės r. (ksero kopija) 125
Vilkaviškio rajono neaiškios archeologinės vertės objektų žvalgymo ir žvalgomųjų tyrimų programa (ksero kopija) 126
2001 08 08 KVAD leidimas Nr. 119 vykdyti žvalgomuosius archeologijos tyrimus Vilkaviškio r. (ksero kopija) 127
1984 01 13 Kapsuko rajono archeologijos paminklų kartografavimo ir žvalgymo darbų aktas (ksero kopija) 128
1984 01 17 Vilkaviškio rajono archeologijos paminklų kartografavimo ir žvalgymo darbų aktas (ksero kopija) 130
Radinių priėmimo aktai 131
Titnago radinių klasifikatorius ir jų požymių sąvadas 133

Įvadas

Vadovaujantis 2001 m. Kultūros paveldo centro (toliau – KPC) Archeologinių vietų skyriaus apskaitos, inventorizavimo ir tyrimų programa Nr. 19 "Pagrindinių apskaitos darbų užbaigimas", 2001 08 06 archeologijos eksperto Broniaus Dakanio parengtomis programomis dėl Vilkaviškio ir Marijampolės r.* neaiškios kultūrinės vertės objektų žvalgymo ir žvalgomųjų archeologijos tyrimų, 2001 08 08 Kultūros vertybių apsaugos departamentas Broniui Dakaniui išdavė leidimus atlikti žvalgomuosius archeologijos tyrimus bei žvalgymą Vilkaviškio (Nr. 119) ir Marijampolės rajonuose (Nr. 120; žr. priedus, p. 124-127).

Paskutinį kartą toks platus neaiškios vertės archeologinių vietų žvalgymas Marijampolės ir Vilkaviškio r. buvo vykdytas 1983 m. Mokslinės metodinės kultūros paminklų apsaugos tarybos (toliau – MMT). Šios ekspedicijos metu (vadovai A. Merkevičius, R. Olišauskas) buvo nustatyta, jog Vilkaviškio r. yra 17 archeologinių vietų (iš jų 4 naujos), Marijampolės r. - 24 (iš jų 2 naujos), 2 archeologinės vietos Vilkaviškio r. jau sunaikintos arba ištirtos, Marijampolės r. –7. Marijampolės r. 20 archeologinių vietų siūloma išbraukti iš įvairių valstybės saugomų kultūros vertybių sąrašų. Neaiškios vertės ar nelokalizuotų archeologinių vietų Vilkaviškio r. buvo 13, Marijampolės r. – 19 (žr. priedus, p. 128-131). Šiandien Lietuvos Respublikos nekilnojamų kultūros vertybių registre (toliau – Registre) yra 15 archeologijos vertybių iš Marijampolės bei 13 iš Vilkaviškio rajonų.

Vadovaujantis 2000 01 21Valstybės paminklosaugos komisijos sprendimu Nr. 67 dėl pagrindinės apskaitos užbaigimo, atsižvelgiant į tai, jog šiuo metu yra aktualiausia nustatyti kultūrinę vertę neaiškiems archeologijos objektams, esantiems valstybės saugomuose AR, AV, IP ir LA sąrašuose, bei taip pagreitinti jų įrašymą ar neįrašymą į Registrą, nuspręsta 2001 m. KPC Archeologinių vietų skyriaus apskaitos, inventorizavimo ir tyrimų programoje Nr. 19 nurodyti šias tokio tipo žvalgymui ir žvalgomiesiems archeologijos tyrimams tinkamas Marijampolės ir Vilkaviškio r. archeologines vietas:

1) Gulbiniškių akmens amžiaus gyvenvietė (AR 334; Marijampolės r.),
2) Ožkabalių kapinynas (AV 1800; Vilkaviškio r.),
3) Ragaišių, Aspertavo piliakalnis (AV 2024; Vilkaviškio r.),
4) Šakių piliakalnis (AR 1428; Vilkaviškio r.),
5) Virbalio parko kultūrinis sluoksnis (LA 01-8-301; Vilkaviškio r.).

Bei 21 naujų spėjamų archeologinių vietų Marijampolės ir Vilkaviškio rajonuose, iš kurių tik Skliausčių k. (Vilkaviškio r.) archeologinių vietų komplekse, dėl jame vykdomos intensyvios ūkinės veiklos, buvo atlikti žvalgomieji archeologijos tyrimai. Kitose vietose, nustačius tik pavienių radinių radimvietes, žvalgomieji archeologijos tyrimai ar žvalgymas nebuvo atliktas.

Prie 2001 m. Marijampolės ir Vilkaviškio r. žvalgymo bei žvalgomųjų archeologijos tyrimų daug kuo prisidėjo iš šio krašto kilęs Vilniaus universiteto doc. dr. A. Merkevičius, to paties universiteto studentai bei Vilkaviškio r. savivaldybė. Pastaroji suteikė dalinį Skliausčių (Vilkaviškio r.) senovės gyvenvietės, dvarvietės bei kapinyno žvalgomųjų archeologijos tyrimų finansavimą.

* - leidimai išduoti, tyrimai vykdyti ir ataskaita paruošta vadovaujantis dar senuoju Lietuvos Respublikos administraciniu – teritoriniu suskirstymu, t.y. neišskiriant Kalvarijos ir Kazlų Rūdos savivaldybių ir jų teritorijų.

Šios ekspedicijos metu (tyrimų autorius Bronius Dakanis) ištirtas bendras 103 kv. m plotas 5 archeologinėse vietose (spėjamuose Šakių ir Ragaišių, Aspertavo piliakalniuose, spėjamame Ožkabalių kapinyne, spėjamoje Skliausčių senovės gyvenvietėje ir dvarvietėje) bei surastos 8 naujos archeologinės vietos, iš kurių penkios priskiriamos akmens amžiaus laikotarpio senovės gyvenvietėms bei viena - Virbalio Miesto laukuose (Vilkaviškio r.) vėlyvojo geležies amžiaus kapinynui. Nenustatyta tik V. Daugudžio minima Žirgėnų k. (Vilkaviškio r.) senovės gyvenvietės vieta. Surinkta virš 350 radinių, daugiausia iš akmens amžiaus laikotarpio (didžiąją dalį sudaro paviršinė titnago medžiaga iš Skliausčių akmens amžiaus radimviečių bei to paties kaimo dvarvietės). Jie perduoti saugojimui į Lietuvos nacionalinį muziejų (žr. priedus, p. 131).

Šių metų ekspedicijos metu nebuvo atlikti žvalgomieji archeologijos tyrimai nei Gulbiniškių akmens amžiaus gyvenvietėje (AR 334), nei Virbalio senojo miesto vietoje (LA 01-8-301). Pirmuoju atveju, nuvykus į vietovę paaiškėjo, jog tarpukaryje minimas žeberklas (?) yra rastas buvusio priešistorinio ežero duburyje ir, matyt, šioje vietoje gamtinės sąlygos būtų neleidusios įkurdinti gyvenvietės. Todėl nuspręsta Gulbiniškių akmens amžiaus gyvenvietėje archeologinių kasinėjimų neatlikti bei ją siūlyti neįrašyti į Registrą. Antruoju atveju, Virbalio senojo miesto vieta yra tirta kelių autorių. Esant gana aiškiai faktinei medžiagai, papildomų žvalgomųjų archeologijos tyrimų, nustatant kultūrinę vertę bei teritorijos ribas, nereikia.

Žemiau pateikiame Marijampolės ir Vilkaviškio rajonuose 2001 m. planuotų žvalgyti ir tirti archeologinių vietų sąrašą. Juo paremtas tolesnis ataskaitos skyrius "Istoriniai duomenys apie neaiškios vertės archeologijos objektus Marijampolės ir Vilkaviškio r. savivaldybių teritorijose":

1 lentelė

Marijampolės ir Vilkaviškio r. teritorijose tirtinos archeologinės vietos (pilkai pabraukta archeologinė vieta, kuri šiemet buvo tirta arba žvalgyta; grafos 5,6 pildytos remiantis 1983 m. atliktų archeologijos paminklų kartografavimo ir žvalgymo darbų aktais):

Eil. Nr.	Rajonas	Vietovė	Tipas	Kodas	1983 m. Neloka-lizuoti	1983 m. reikalauti papildomi tyrimai	Nauja archeolo-ginė vieta
1.	Marijampolės	Gulbiniškių-Brusbarto k.	Senovės gyvenvietė	AR334			
2.	Marijampolės	Kamšų k.	Radimvietė				☑
3.	Marijampolės	Kazliškių k.	Radimvietė		☑		
4.	Marijampolės	Kreivosios k.	Radimvietė		☑		
5.	Marijampolės	Lasiškių k.	Senovės gyvenvietė			☑	
6.	Marijampolės	Liepynų k.	Kapinynas			☑	
7.	Marijampolės	Liudvinavo k.	Radimvietė			☑	
8.	Marijampolės	Mokolų k.	Radimvietė		☑		
9.	Marijampolės	Nartelių k.	Radimvietė		☑		
10.	Marijampolės	Navininkų	Piliakalnis	AV262			
11.	Marijampolės	Noragėlių k.	Radimvietė		☑		
12.	Marijampolės	Pagraudų k.	Radimvietė				☑
13.	Marijampolės	Pamargių k.	Radimvietė				☑
14.	Marijampolės	Pamlinarskų k.	kapinynas	AR 1649			
15.	Marijampolės	Paobalkės	Radimvietė		☑		

Eil. Nr.	Rajonas	Vietovė	Tipas	Kodas	1983 m. Neloka-lizuoti	1983 m. reikalauti papildomi tyrimai	Nauja archeolo-ginė vieta
		(Pavobelkės) k.					
16.	Marijampolės	Pietarių k.	Radimvietė		☑		
17.	Marijampolės	Piliakalnių k.	2 kūlgrindos			☑	
18.	Marijampolės	Puskelnių k.	Radimvietė				☑
19.	Marijampolės	Rėkaviškio	kapinynas	AV 2017			
20.	Marijampolės	Riečių k.	Piliakalnis				☑
21.	Marijampolės	Rūdelės k.	Radimvietė				☑
22.	Marijampolės	Sasnavos k.	Radimvietė		☑		
23.	Marijampolės	Skersabalių k.	Radimvietė		☑		
24.	Marijampolės	Sūsninkų k.	Radimvietė				☑
25.	Marijampolės	Šventragio k.	Piliakalnis			☑	
26.	Marijampolės	Tursučių k.	kapinynas	AR 337			
27.	Marijampolės	Varnupių k.	radimvietė				☑
28.	Marijampolės	Žaliosios k.	piliakalnis	AR 330			
29.	Vilkaviškio	Alksninės k.	piliakalnis			☑	
30.	Vilkaviškio	Bambinių k.	piliakalnis			☑	
31.	Vilkaviškio	Baraučyznos k.	radimvietė		☑		
32.	Vilkaviškio	Bliumbėnų k.	radimvietė				☑
33.	Vilkaviškio	Būdežerių k.	radimvietė				☑
34.	Vilkaviškio	Dapkiškių k.	piliakalnis		☑		
35.	Vilkaviškio	Duonelaičio k.	radimvietė				☑
36.	Vilkaviškio	Kapiniškių	Kapas durpyne				☑
37.	Vilkaviškio	Karalkrėslio k.	5 piliakalniai			☑	
38.	Vilkaviškio	Matarnų k.	pilkapiai ?			☑	
39.	Vilkaviškio	Opšrūtų k.	radimvietė				☑
40.	Vilkaviškio	Ožkabalių k.	kapinynas	AV1800			
41.	Vilkaviškio	Parausių k.	radimvietė				☑
42.	Vilkaviškio	Ragaišių, Aspertavo k.	piliakalnis	AV2024			
43.	Vilkaviškio	Rimaisčių k.	radimvietė				☑
44.	Vilkaviškio	Sausbalių	radimvietė				☑
45.	Vilkaviškio	Sausininkų k.	kūlgrinda		☑		
46.	Vilkaviškio	Sausininkų k.	Kapinynas ir radimvietė				☑
47.	Vilkaviškio	Skliausčių	Kapinynas, dvarvietė ir senovės gyvenvietė				☑
48.	Vilkaviškio	Šakių k.	piliakalnis	AR1428			
49.	Vilkaviškio	Vištytgirio mšk.	krūsnys			☑	
50.	Vilkaviškio	Vištytgirio mšk.	piliakalnis			☑	
51.	Vilkaviškio	Žirgėnų k.	radimvietė		☑		
52.	Vilkaviškio	Žiūrų k.	senovės gyvenvietė		☑		

Istoriniai duomenys apie neaiškios kultūrinės vertės archeologijos objektus Marijampolės ir Vilkaviškio r. savivaldybių teritorijose

Norėdami supaprastinti istoriografinės medžiagos pateikimą šios ataskaitos skaitytojui patiekiame citatas ar ištisas pastraipas iš įvairios literatūros, šaltinių ar kitos medžiagos be įprasto literatūros sąrašo, tik nurodant informaciją apie pateikėją šio aprašymo pradžioje bei trumpą išnašą citatos ar paragrafo pabaigoje. Kai kurios citatos gali būti apjungtos šios ataskaitos autoriaus. Originalo kalba ir sintaksė netaisyta.

Jei aprašymo gale paragrafas pradedamas žvaigždute, tai reiškia, jog ši archeologinė vieta buvo lankyta 2001 m. ekspedicijos metu bei čia pateikiami žvalgymo ar žvalgomųjų tyrimų duomenys. Visoje ataskaitoje laikomasi dar senojo administracinio – teritorinio suskirstymo, t.y. neišskiriant Kalvarijos ir Kazlų Rūdos savivaldybių.

Marijampolės rajonas

2001 m. KPC Archeologinių vietų apskaitos, inventorizavimo ir tyrimų programoje Nr. 19 "Pagrindinių apskaitos darbų užbaigimas" buvo įtrauktos kelios naujos archeologinės vietos, kurios neaprašytos šioje istoriografinėje dalyje. Reikėtų paminėti Rūdelės k. minimus archeologinius radinius iš senkapių pagal Valstybės archeologijos komisijos archyvinę medžiagą (toliau – VAK), Pamargių k. rastus akmeninius kirvius (turi Vilniaus universiteto doc. dr. A. Merkevičius), Sūsninkų k. rastus lipdytos keramikos fragmentus ir kt. Deja, esant menkai faktinei medžiagai šių radimviečių aprašymai čia neduoti. Žemiau pateikiame įvade pateiktoje lentelėje minimų archeologinių vietų sąrašą:

Gulbiniškių, Brusbarto akmens amžiaus gyvenvietė (AR 334)
Meškučių seniūnija, Marijampolės r.

Lit.:
Archeologijos paminklo pasas. 1951, 1979
E. Jovaiša, B. Dakanis, 1974 (KPC A, F.27, Ap.1, B. 41), p. 5
LAA, T.1, p. 38
Lietuvos aidas, 1938 10 29
VAK, B. 2 (senoji – 30), p. 117

Yra dešinėje pusėje kelio Kapsukas – Kalvarija, Sūduonios upelio kairiajame krante, tuoj į dešinę nuo Gulbiniškių autobusų stotelės, važiuojant iš Kalvarijos į Kapsuką. Šiuo metu buvusi pelkė išmelioruota ir apsodinta javais. Tiksliau nustatyti jos vietą be archeologinių tyrinėjimų neįmanoma *(Jovaiša, Dakanis)*.

Buvusiame Paliekio sklype, radinių vietovė, kasant durpes 2 m gilumoje rastas skustuvas, padarytas iš titnago ir kaulo *(AP 1951)*.

Gulbiniškių k. gyventojas Vincas Paliokas kasdamas durpes, to paties kaimo gyventojo Adolfo Bruzbartos durpyne, apie 2 m gilumoje iškasė senovės laikų skustuvą, kurio ašmenys padaryti iš labai nuaštrinto titnago ir įdėti į dvidešimt

centimetrų ilgumo ir vieno platumo kaulą. Radinys perduotas Marijampolės Sodžiaus muziejui *(LA, VAK, LAA)*.

* - 2001 m. aplankius Gulbiniškių senovės gyvenvietė nustatyta, kad šioje vietoje, vargu, ar gali būti senovės gyvenvietė, nes apylinkių reljefas byloja, jog dabartinio saugomo archeologijos objekto teritorija (žr. planus, p.101) yra buvusio priešistorinio ežero dugne, jo giliausioje vietoje. Matyt, čia rastas tik pamestas žeberklas. Tuo tikslu reikėtų žvalgyti šio buvusio ežero pakrantes.

Kamšų k. radimvietė

Naujienos seniūnija, Marijampolės r.

Lit.: LAA, T.1, p. 41 (103)

Durpyne, prie Kirsnos upės, ties Jakimavičių vienkiemiu, 1,6 m gilumoje, kartu su žmogaus, gyvulių ir žuvų kaulais rastas mezolitinis raginis žeberklas su užbarzdomis 21,5 cm ilgio, raginis kirvelis su iškalta skyle kotui 15,8 cm ilgio; buvę ir titnaginių dirbinių. Radiniai saugomi Kaune, VIM 1,8. Pagrindinė literatūra: KMM dien 1931, Žilinskas, 1931, 9-11 p., 5 pav.; Puzinas, 1935[a], 284 – 585 p., 1,5 pav.; 1938, 2:2, 4:3 pav.; *(LAA)*.

Kazliškių k. radimvietė

Šunskų seniūnija, Marijampolės r.

Iš 1983 m. Marijampolės rajono archeologijos paminklų kartografavimo ir žvalgymo darbų akto žinoma, kad rastas įmovinis kirvis (aktai saugomi KPC Archeologinių vietų skyriuje).

Kreivosios k. radimvietė

Kalvarijos seniūnija, Marijampolės r.

Iš 1983 m. Marijampolės rajono archeologijos paminklų kartografavimo ir žvalgymo darbų akto žinoma, kad rastas įmovinis kirvis(aktai saugomi KPC Archeologinių vietų skyriuje) .

Liepynų kapinynas

Liudvinavo seniūnija, Marijampolės r.

Lit.:
LAA, T. 3, p. 63 (342)
VAK, B. 2 (senoji – 30), p. 176 - 185

Šešupės deš. krante (prie Kapsuko p.r. ribos), kasant žvyrą, suardyti kapai. Iš jų į muziejų pateko 2 įvijinės apyrankės. 1938 m. Kultūros muziejus (vad. P. Kulikauskas) tyrė žvyrduobės pakraščius; rasti apardyti 4 žmonių ir 1 arklio griaučiai, apdėti akmenimis, be įkapių. Kapai datuojami VII – VIII a., senesnėje literatūroje

kartais – III – IV a. Radiniai saugomi KVIM 1140:1-2. Papildoma literatūra J. Puzinas, 1938, 233; M. Alsekaitė – Gimbutienė, 1946, 80-81, 193 ir kt. *(LAA)*.

Liudvinavo k. radimvietė

Liudvinavo seniūnija, Marijampolės r.

Lit.:LAA, T.1, p. 216 (52)

VI periodo įmovinis kirvis, saugomas Marijampolės muziejuje, M 593. Literatūra: Puzinas, 1938, 203 p.; Gimbutas, 1960, 413 p., 24:4 pav.; LAB, 529 p., Nr. 39. *(LAA)*.

Mokolų senovės gyvenvietė (AV 265)

Šunskų seniūnija, Marijampolės r.

Lit.: Girininkas, Kazakevičius 1980 (LII rankraštynas – B. 703), p. 3

Kairiajame Šešupės krante, apie 3 km į šiaurės vakarus nuo Kapsuko ir šiaurės rytiniame Mokolų kaimo pakraštyje, į pietus nuo Sabaliaus ir Mileckio sodybos apie 300 m aptikta titnaginių dirbinių. Jie rasti kalvoje, ant Šešupės pirmos terasos. Aptiktos skeltės, nuoskalos, skaldytinis. Prie Mokolų kaimo kapinaičių, šiaurinėje jų pusėje aptiktos 4 skeltės. Sabalius pasakojo, kad į pietus buvo aptiktas raginis kirvis *(Girininkas, Kazakevičius)*.

Nartelių k. radimvietė

Liudvinavo seniūnija, Marijampolės r.

Lit.: Archeologijos paminklo pasas, 1951

Lygioje pievoje yra žvyrduobė, kurioje randama žmonių kaulų *(AP 1951)*.

Navininkų piliakalnis (AV 262)

Sangrūdos seniūnija, Marijampolės r.

Lit.:
Archeologijos paminklo pasas 1979
E. Jovaiša, B. Dakanis, 1974 (KPC A, F.27, Ap.1, B. 41), p. 13
LAA, T. 2, p. 114 (469)
A. Tautavičius, 1965 (LII rankraštynas – B. 273), p. 4

Apie 1 km į pietus nuo Sangrūdos miestelio, Šaltinių upelio dešiniajame krante esančios aukštumėlės pakraštyje, yra nedidelio piliakalnio liekanos. Jos yra Navininkų kaimo šiaurės vakariniame pakraštyje, apie 300 m nuo kelio Sangrūda – Rudamina į dešinę. Piliakalnis gerokai apardytas. Dalis jo nukasta, imant žemes geležinkeliui Alytus – Suvalkai. Likusi dalis yra – buvusio piliakalnio vakarinis –

šiaurės vakarinis galas apie 15x10 m dydžio viršuje. Išlikęs status šiaurės vakarinis šlaitas turi apie 8 m aukščio. Kultūrinio sluoksnio žymių nesimato *(Tautavičius)*.

Piliakalnis yra 0,65 km į p. nuo tilto per Gastos upelį kelyje Sangrūda - Mockai, prie Dauzos sodybos (žr. planus, p.102). Piliakalnis yra 7-8 m aukščio š., v. ir r. pusėse. Pietinėje pusėje piliakalnis susilygina su dirbamu lauku. Anksčiau, matomai, pietinėje pusėje buvęs pylimas, tačiau, vietos gyventojų pasakojimu, jis buvo išardytas, imant žvyrą geležinkelio statybai. Tuo pat metu buvo apardytas ir š. šlaitas. Pati aikštelė miniatiūrinė – 10x15 m dydžio, rytinėje jos pusėje iškasta duobė, šiaurinėje pusėje ištisai iškasinėta duobėmis. Piliakalnis smarkiai sužalotas, tačiau šiuo metu toliau nebenaikinamas *(Jovaiša, Dakanis)*.

Navininkų piliakalnis yra 0,6 km kelyje Sangrūda – Mockai, kaimo pietiniame pakraštyje, Šaltinio deš. krante. Piliakalnio š. šlaitas nukastas, žvyras išvežtas geležinkelio statybai. Išlikusi 8 m aukščio vakarinė – šiaurės vakarinė dalis, kurios viršuje yra 10x15 m dydžio aikštelė. Kita dalis nukasta *(AP 1979)*.

Kaimo pietiniame pakraštyje, Šaltinio dešiniajame krante yra piliakalnio liekanų. Išlikusi 8 m aukščio v., š.v. dalis, kurios viršuje yra 10x15 m dydžio aikštelė. Kita dalis nukasta ir nuvežta į geležinkelio sampilą *(LAA)*.

Noragėlio k. radimvietė

Gavaltuvos seniūnija, Marijampolės r.

Iš 1983 m. Marijampolės rajono archeologijos paminklų kartografavimo ir žvalgymo darbų akto žinoma, kad rasta žalvarinė apyrankė (aktai saugomi KPC Archeologinių vietų skyriuje).

Pamlinarskų kapinynas (AR 1649)

Liudvinavo seniūnija, Marijampolės r.

Lit.:

Archeologijos paminklo pasas, 1979
A. Girininkas, V. Kazakevičius 1980 (LII rankraštynas. –B. 703), p. 1-2

Senkapis yra Šešupės dešiniame krante, 0,65 km į p.r. nuo tilto per Šešupę, kelyje Kapsukas – Simnas. Senkapis yra neaukštoje pakilumoje, žemės kasimo darbų metu apardytas. Kasant rasta atsitiktinių radinių. 1942 m. iš šio kapinyno į Kauno Vytauto Didžiojo kultūros muziejų pateko apskrita segė, juostinis ornamentuotas žiedas, apyrankė atvyniotais galais, ant kurios užmautas branktelis. Vietinis gyventojas V. Vasiliauskas, XX a. 8-to dešimtmečio pabaigoje, kasdamas bulvėms duobę, apie 1 m gylyje rado kapą apdėta akmenimis, "puodynę su anglimis, žalvarinį žiedą ir žąslus" *(AP 1979)*.

Senkapis yra dešinėje Šešupės krante apie 2 km į p.r. nuo Liudvinavo, kalvoje (žr. planai, p.103). Ant senkapio stovi Vasiliauskų sodyba, kurią 1980 m. žada nugriauti, nes Vasiliauskai išsikelia į Liudvinavą. Gyventojai pasakoja, kad dar prieš I pasaulinį karą senkapio pietrytinė dalis buvo kasinėta ir aptikti griautiniai palaidojimai su įkapėmis. Rasta buvo ir urnų su degintiniais kaulais viduje. Dirbant žemės judinimo darbus, kalvoje, prie sodybos, aptikta įvairių archeologinių daiktų, žmonių kaulų. Vasiliauskas kasdamas ūkinę duobę rytinėje gyvenamojo namo gale aptiko griautinį palaidojimą su įkapėmis. Apžiūrėję išartą sodybinį sklypą, buvo

aptikta žiestos keramikos ir 1 šukė grublėtu paviršiumi. Kadangi sodybinis sklypas buvo užsėtas, iškasti bandomąją perkasą nebuvo galima. Artimiausi metu nugriovus sodybą, reikėtų patikrinti senkapį, iškasant jame keletą perkasų. Atrodo, kad po pastatais turėtų būti nesuardytų kapų. Padaryta sodybos,esančios ant senkapio akinė nuotrauka *(Girininkas, Kazakevičius)*.

Piliakalnių k. kūlgrindos

Šunskų seniūnija, Marijampolės r.

Lit.:

V. Daugudis, 1967 (LII rankraštynas – B. 222), p. 7-10
Girininkas, Kazakevičius 1980 (LII rankraštynas – B. 703), p. 4
Girininkas, Juodagalvis 1982 (LII rankraštynas – B. 1088), p. 1
LAA, T.2, p. 135

Apie 150 – 200 m į pietus nuo piliakalnio, nedideliame slėnyje, kasant nusausinimo griovį, dar prieš II pasaulinį karą buvo aptiktas kažkoks akmenų grindinys. Vietos žmonių pasakojimu tai buvo panašu į kažkokį akmenimis grįstą kelią. Akmenys buvę nemaži ir vietomis dėti net trimis eilėmis, vienas ant kito. Šios išvykos metu toje vietoje iš tikrųjų buvo pastebėtas akmenų grindinys, kuris po velėna vietomis aptiktas apie 15 –20 cm gylyje. Yra duomenų, kad anksčiau šį grindinį yra tyrinėjęs V. Pietaris. Vietos žmonės pasakojo, kad nemažai iš čia akmenų savo metu buvo išvežta įvairioms statyboms. Kuriam tikslui minėtoje vietoje kažkada buvęs padarytas akmenų grindinys, gali paaiškėti tik atlikus šioje vietoje archeologinis kasinėjimus. Remiantis vien esamais jo paviršinio žvalgymo duomenimis, šiuo metu dar negalima nustatyti nei jo tikslesnės krypties, nei dydžio. Be to, šios išvykos metu į šiaurę nuo piliakalnio esančioje pelkėtoje pievoje, maždaug per 200 m nuo jo buvo pastebėtas nedidelis pakilimas, tarsi buvusio kelio žymė. Jis eina šiaurės kryptimi tolyn į pelkėtą pievą, kuri anksčiau yra buvusi labai klampi ir vietomis visiškai neprieinama. Vietos žmonių pasakojimu dar apie 1930 m. kai kuriuose šios pelkės akivaruose jie pagaudavę lydekų. Vėliau iš ten imant durpes dažnai aptikdavę įvairių gyvulių ragų, o kartą ten buvo rastas ir akmeninis kirvukas. Šiuo metu durpynas baigiamas nusausinti. Atrodo, kad savo metu čia būta nemažo ežerėlio. Tik neaišku, kuriam tikslui ir kada gretimų dirvų pakraščio buvo padarytas minėtasis, tolyn į pelkes vedęs pakilimas, tarsi kelias. Šiuo metu pastebimas jo dalies ilgis – 54 m, o plotis – apie 4 m. Maždaug ties viduriu šis kelias kiek pasuka į šiaurės rytus ir ties neseniai iškastu melioracijos grioviu išnyksta. Už minėto griovio jo nepavyko pastebėti. Beveik visame šiame pakilime, tuoj po velėna apčiuopiami akmenys, tarsi grindinys. Šio akmenimis grįsto tarsi kelio paskirtis galės paaiškėti taip pat pravedus jo paties bei jo aplinkoje esančių archeologinių paminklų tyrinėjimus *(Daugudis)*.

Į šiaurę ir šiaurės rytus nuo piliakalnio apie 100 m, durpyne kasant durpes, buvo rastas akmeninis kirvis, žuvų kaulų, riešutų kevalų. Piliakalnių k. gyventoja Akelaitienė pasakojo apie akmens amžiaus dirbinius, aptinkamus kaimo seniūnijose. Pasak jos, į rytus nuo Piliakalnių k. piliakalnio esančiame durpyne vietiniai gyventojai, kasdami durpes, buvo aptikę akmeninį gludintą kirvelį su skyle kotui, gludintą kaulinį dirbinį (turbūt žeberklą), žuvų kaulų, puodų šukių, sraigių kiautelių. Visi tie radiniai buvę 1,5 –2 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Vietovės planas yra ankstesnės žvalgomosios ekspedicijos ataskaitoje. Kultūrinio sluoksnio minėtoje vietoje nebuvo aptikta. Rytinėje durpyno dalyje, kiek aukščiau melioracinio griovio,

ant moreninės kalvos suartoje dirvoje buvo aptikti titnaginiai akmens amžiaus dirbiniai. Radiniai buvo surinkti 30x30 m plote *(Girininkas, Kazakevičius)*.

Puskelnių k. radimvietės

Trakiškių (buv. Sasnavos) seniūnija, Marijampolės r.

Lit.: 2000 m. dr. V. Juodagalvio ir doc. dr. A. Merkevičiaus pateiktos programos Mokslinei archeologijos komisijai

Pietarių kaime, Trakiškių sen., Marijampolės r., dešiniajame Šešupės krante, yra buvęs žalvario amžiaus pilkapynas, sunaikintas arba apnaikintas ariant ir dirbant kitus žemės ūkio darbus. 1933 m. į Kauno miesto muziejus iš šio pilkapyno pateko dalis baltiško kovos kirvio. Ardant pilkapį, ūkininkas pastebėjo molinių puodų šukių, pelenų, smulkių žalvario gabalėlių. 1933 m. KMM suorganizavo ekspediciją į šią vietą. Nustatyta, kad " čia neseniai būta senoviškų kalvų, kurios apartos beveik jau visai nežymios". Pastebėta angliukų pėdsakų. Netoliese, kiek anksčiau rastas akmeninis kirvis, o 1901 m. į šiaurę nuo čia, duobėje rasta ąžuolinė kardo makštis su žalvariniais apkalais. J. Puzinas Lietuvių enciklopedijoje mini Pietariuose rastą medinę kalavijo makštį, apkaustytą žalvari, žalvarinį indą, ornamentuota žalvarine ąsa ir kt. Iš minėto kaimo į Vytauto Didžiojo karo muziejų pateko akmeninis kirvis. 1998 m. rudenį, netoli Šešupės, Puskelnių k., besiribojančiame su Pietarių k. kasant bulves buvo surastas žalvarinis įmovinis kirvis su ąsele. Šį kirvį surado Marijampolės miesto gyventojas Jonas Uogintas. Kirvis surastas apie 200 m į rytus nuo šešupės dešiniojo kranto, apie 600 m į pietvakarius nuo Juodupės upelio santakos su Šešupe. Atsižvelgiant į tai, kad žalvarinis įmovinis kirvis surastas netoli Pietarių k. pilkapyno, šalia surasti ir kiti dirbiniai, be to, Puskelnių k., surasto žalvarinio kirvio vietą jį suradęs J. Uogintas tiksliai nurodė, o ši vieta ariama, būtina radimo vietoje atlikti žvalgomuosius archeologijos tyrimus *(Merkevičius)*.

1997 m. į LNM AS pateko raginė kirvio mova su skyle kotu. Radinį vandenyje aptiko besimaudantys vaikai dešiniajame Šešupės krante, į šiaurę nuo buvusios Puskelnių užtvankos griuvėsių. 1999 m. vietoje apsilankė LNM archeologas G. Grižas. Prie kirvio movos radimo vietos vandenyje buvo aptikta ir ištrakta keletas žmogaus kaulų. 1999 m. žiemą muziejų pasiekė dar vienas radinys iš šių apylinkių – žalvarinis įmovinis kirvis *(Juodagalvis)*.

Rėčių piliakalnis, vad. Gaulės kalnu

Igliaukos sen., Marijampolės r.

Lit.: G. Zabiela // ATL 94-95, p. 345

Piliakalnis yra 0,6 km į p.r. nuo Riečių bažnyčios, 450 m į p.v. nuo kelio Igliauka-Simnas, Marijampolės ir Alytaus rajonų riboje. Piliakalnis įrengtas į Žuvinto pelkių masyvą įsiterpusiame sausumos kyšulyje. Aikštelė sunkiai išsiskiria, trikampės formos, pailga š. – p. kryptimi, 25 m ilgio, 20 m pločio pietinėje dalyje. Šlaitai vidutinio statumo. Iš pietrytinės piliakalnio dalies seniau imtas žvyras. Vietinių gyventojų pasakojimu, tarp piliakalnio ir aukštumos, kurioje dabar stovi Riečių

bažnyčia, esanti kūlgrinda. Piliakalnį pagal išorinius požymius galima datuoti I tūkstantmečiu.

Rėkaviškio kapinynas (AV 2017)

Guobų seniūnija, Marijampolės r.

Lit.:
Archeologijos paminklo pasas, 1979
VAK, B.2 (senoji – 30), p. 226

Senkapis yra 0,8 km į v. nuo kelio Gudeliai – Puskelniai, 0,15 km į p. nuo Lopės upelio kairiojo kranto, į š. nuo M. Serbentaitės sodybos (žr. planai, p.104). Senkapis yra 55x40 m dydžio, neaukštoje smėlio pakilumoje, vad. Prancūzkapiu *(AP 1979)*.

Prieš karą kalvelėje kasant bulviarūsius rasdavo žmonių kaulų ir radinių: "kardai", "šautuvai" ir "geležis" *(VAK)*.

Sasnavos k. radimvietė

Sasnavos seniūnija, Marijampolės r.

Iš 1983 m. Marijampolės rajono archeologijos paminklų kartografavimo ir žvalgymo darbų akto žinoma, kad rastas įmovinis kirvis (aktai saugomi KPC Archeologinių vietų skyriuje).

Skersabalių k. archeologinės vietos

Naujienos seniūnija, Marijampolės r.

Lit.: A. Tautavičius, 1965 (LII rankraštynas – B. 273), p. 5

Į pietus nuo Orijos ežero esančiame Skersabalių kaime P. Tarasenka "Rocznik Olsztynski" paskelbtame žemėlapyje žymi spėjamą piliakalnį. Teirautasi pas kelis asmenis kaime ir seniūnijoje. Tačiau niekas jokio piliakalnio šiame kaime nežino *(Tautavičius)*.

Tursučių kapinynas (AR 337)

Šunskų seniūnija, Marijampolės r.

Lit.:

Archeologijos paminklo pasas, 1951, 1979
E. Jovaiša, B. Dakanis, 1974 (KPC A, F.27, Ap.1, B. 41), p. 7 (minimas senkapis)
LAA, T.2, p. 170
Girininkas, Kazakevičius 1980 (LII rankraštynas – B. 703), p. 4
A. Merkevičius, 1971 (KPC A F.7, Ap. 1, B. 153), 10 p. patys kasinėjimai vykdyti 1967 m.

A. Tautavičius, 1965 (LII rankraštynas – B. 273), p. 13-14

P. Tarasenka prie straipsnio apie Užnemunės piliakalnius pridėtame žemėlapyje Tursučiuose pažymėjo spėjamą piliakalnį. Tačiau, atvykus į kaimą, niekas negalėjo nurodyti piliakalniu vadinamos vietos. Kaimo laukai lygūs. Piliakalnis galėtų būti tik Šešupės krante. Tačiau ir kairiajame Šešupės krante nieko panašaus į piliakalnį nėra. Tik į pietvakarius nuo Šešupės hidroelektrinės, kairiajame Šešupės senvagės krante greta Juozo Vasyliaus sodybos yra vadinami Prancūzkapiai. Jie apie 300 m nuo hidroelektrinės, aukštesniame krante, neariami – paliktas apie 40x40 m dydžio plotelis. Jokių žinių apie radinius nėra. Pasakojama, kad palaidoti prancūzai. Kyla mintis, kad šie prancūzkapiai galėjo būti kieno nors užrašyti kaip piliakalnis. Iš kitos pusės Tursučiams galėjo būti priskirtas prie Rytupio upelio greta Tursučių kaimo esąs piliakalnis (lankytas 1954 m. žvalgomosios ekspedicijos metu). Tuo tarpu "Prancūzkapį" Tursučių kaime reikėtų patikrinti. Gal ten yra žymiai ankstyvesnis kapinynas *(Tautavičius)*.

Tursučių senkapis yra šiaurės rytiniame kaimo pakraštyje, maždaug apie 400 – 500 m į vakarus nuo Antanavo HES užtvankos ir apie 250 m į pietryčius nuo Vosyliaus Juozo sodybos, kairiojo, apie 7-8 m aukščio, Šešupės kranto kyšulyje (žr. planai, p.105). Savo metu rytine šio senkapio – kyšulio papėde tekėjo Šešupė. Dabar upės vaga pasitraukiusi nuo senkapio apie 200 m į šiaurę ir šiaurės rytus, o rytinėje senkapio papėdėje yra pievos, kuriose dar žymi buvusios senvagės vieta. Kasinėjimams plotas buvo pasirinktas šiaurės rytiniame kyšulio kampe. Jis imamas 10x3 m dydžio. Ištyrus visus bandomuosiuos perkasos kapus, kasinėjimai Tursučių k. senkapyje buvo nutraukti. Viso Tursučių k. senkapyje buvo ištirtas 34 m^2 plotas. Jame rasta 10 griautinių žmonių kapų: jų tarpe, 4 vaikų kapai. 6 kapuose surasta 15 įkapių – tai variniai pinigėliai (Jono Kazimiero šilingai) ir kape Nr.5 rasta pora uždarų žalvarinių juostinių žiedų. Iš surastų monetų paaiškėjo, kad Tursučių k. senkapis yra XVII a. vid. – XVIII a. pr. Šiuo metu jis neardomas, todėl jo platesni kasinėjimai dėl vėlyvo laikotarpio ir menkų įkapių tuo tarpu netikslingi *(Merkevičius)*.

Senkapis yra 1,2 km į p. nuo Šešupės ir Piliakalnio upių santakos, 0,1 km į p.r. nuo Juozo Vosyliaus sodybos. Senkapis dar vadinamas Prancūzkapiais. Senkapio rytuose yra 5 m aukščio skardis. Vakarinėje ir kitose pusėse senkapis susilygina su lauku. Jis yra apie 40x25 m dydžio, tačiau, galimas daiktas, kad jis žymiai didesnis. Senkapis perkirstas 5-6 m ilgio grioviu *(Jovaiša, Dakanis)*.

Žalosios piliakalnis (AR 330)

Liubavo seniūnija, Marijampolės r.

Lit.:

LAA, T. 2, p. 187

A. Tautavičius, 1965 (LII rankraštynas – B. 273), p. 8

Apie 2 km į pietus nuo Reketijos ežero ir į pietus – pietvakarius nuo Žaliosios kaimo, prie pat Lietuvos TSR ir Lenkijos sienos stovi didelė aukšta kalva, vadinama Žaliosios kalnu ar piliakalniu (žr. planai, p.106). Gretimuose kaimuose daugiau jis žinomas Žaliosios kalno vardu. Visas kalvos viršus yra labai smarkiai deformuotas, išvagotas apkasais ir blindažais karo metu. Todėl buvusi piliakalnio forma sunkiai pasekama. Be to, atrodo, kad anksčiau piliakalnis yra buvęs ilgą laiką ariamas. Todėl dabar tik galime spėti, kad piliakalniui buvo panaudota tik pati aukščiausia kalvos

dalis – viršūnė, užbaigianti vakarinį kalvos galą. Ši dalis turi apie 140 m ilgio iš šiaurės – šiaurės rytų į pietvakarius ir apie 20 m pločio. Jos vakarinis – šiaurės vakarinis kraštas aukštesnis, turi išlaikęs dar gana statų apie 2 – 3 m aukščio šlaitą, kuris galėjo būti nulygintas, o žemiau eina natūralus gana status šlaitas dar apie 20 m aukščio. Pietryčių pusėje šlaitas žymiai nuolaidesnis, pereina į toliau pietryčių kryptimi einančią kalno viršūnės dalį. Piliakalnį faktiškai tenka laikyti jau sunaikintu. Apkasų kraštuose kultūrinio sluoksnio žymių nesimato. Laukai visur dirvonuoja ir kultūrinio sluoksnio pėdsakų nėra. Iš pietų, rytų, šiaurės – rytų kalną supa balos, iš kurių prasideda mažytis upelis, tekąs į Reketijos ežerą *(Tautavičius)*.

Vilkaviškio rajonas

2001 m. KPC Archeologinių vietų apskaitos, inventorizavimo ir tyrimų programoje Nr. 19 "Pagrindinių apskaitos darbų užbaigimas" buvo įtrauktos kelios naujos archeologinės vietos, kurios neaprašytos šioje istoriografinėje dalyje. Reikėtų paminėti Bliumbėnų k. minimus archeologinius radinius pagal Valstybės archeologijos komisijos archyvinę medžiagą (toliau – VAK), taip pat šioje medžiagoje randami duomenys apie Rimavičių k. rastus archeologinius radinius (saugomi Vytauto Didžiojo karo muziejuje Kaune). Deja, esant menkai faktinei medžiagai, šių radimviečių aprašymai čia nepateikti. Beieškant Vilkaviškio krašto muziejuje saugomų su žirgo kapu susijusių radinių iš Virbalio priemiesčio (pav. 7, 8) bei padedant vietiniams gyventojams, Virbalio Miesto laukuose lokalizuotas naujas kapinynas (sietųsi su istoriografinėje dalyje minimais Vaišvilų vietovės archeologijos objektais), kuriame jie radę įvairių metalinių dirbinių, tarp kurių norėtume išskirti kalavijo makšties apkalą (?; pav. 9). Jo žvalgomieji archeologijos tyrimai, esant lėšų, numatomi kitais metais. Be to, aplankytas ir Kunigiškių, Pajevonio piliakalnis (pav. 12). Žemiau pateikiame įvade minimų archeologinių vietų sąrašą:

Bambinių piliakalnis, vad. Grybkalniu
Gražiškių seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.: V. Daugudis, 1972 (LII Rankraštynas - B. 322; KPC A, F. 27, Ap. 1, B. 26), p. 49

Apie 1,5 km į p. nuo Gražiškių mstl., Vaitkabalių ir Bambinių k. žemės riboje, prie gilių pelkėtų daubų yra seniūnijoje dominuojanti, masyvi, pailga kalva, vad. Grybkalniu. Viršutinėje kalvos vakarinio šlaito dalyje, tarp krūmų yra senkapio vieta. Atrodo, jog čia savo metu buvo laidoti nekrikštai. Pati kalva savo forma bei topografine padėtimi labai primena ankstyvą piliakalnį. Tiktai pietinis jos šlaitas yra žemesnis ir ribojasi su dirbamais lakais. Kiti kalvos šlaitai yra gana aukšti ir statūs, besileidžiantys į pelkėtas daubas. Pastebėtina, kad šiaurinio šlaito viršutinėje dalyje žymus gana plonas tamsios, maišytos žemės (kultūrinis sluoksnis ?) sluoksnelis, kuriame matyti smulkių, tarsi apdegusių akmenėlių *(Daugudis)*.

Baraučyznos radimvietė

Šeimenos seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.:
V. Daugudis, 1972 (LII Rankraštynas - B. 322; KPC A, F. 27, Ap. 1, B. 26), p. 37 – 38
LAA, T.3, p. 26 (47)
LAB, p. 539

Senkapis, vad. Vigane, buvo apie 4 km į p.r. nuo Vilkaviškio, kairiame Vilkaujos upelio krante, pakilesnėje vietoje. Neseniai melioratoriai kalvą buldozeriais išlygino ir senkapį galutinai sunaikino. Vietos gyventojai pasakoja, kad anksčiau ant jo dar augo alyvų krūmai. Tačiau apie radinius jokių duomenų neišliko. Dabar ši vieta užsėta rugiais. Senkapis buvo įrašytas į vietinės reikšmės archeologinių paminklų sąrašą (AV 1760). Iš jo savo metu į Kauno Valstybinį istorijos muziejų pateko keletas VI – VII a. po Kr. dirbinių. Tačiau ekspedicijos metu nepavyko nustatyti ar tai yra ta pati vieta, kurią buldozeriais sustumdė melioratoriai *(Daugudis)*.

1937 – 1938 kasant žvyrą, aptikta žmonių kaulų ir kitų radinių. Į muziejų pateko keletas V – VII a. dirbinių (įmoviniai kirviai ir ietigaliai, peiliai). KVIM 1131:1-7 *(LAA)*.

Dapkiškių piliakalnis

Gižų seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.:
A. Tautavičius, 1965 (LII Rankraštynas – B. 273), p. 54 – 55
VAK, B.59 (senoji – 63), p. 57

Apie 3 km į šiaurę nuo Gižų yra Dapkiškių kaimas. Kaime tarp Liutkevičiaus ir Jakevičienės sodybų, žemoje vietoje yra žema iš toliau vos pastebima kalvelė, vadinama Šanceliu arba Pilaite. Ji ariama nuo seno, vos 2-3 m aukščio virš gretimų aplinkinių pievų. Seniau kiek tai buvusi aukštesnė, turėjusi statesnius kraštus. Dabar statesnis yra tik šiaurės rytinis, neariamas šlaitas. Piliakalniu vadinamoji kalvelė yra apie 50-60 m skersmens. Ji apie 300 m nuo dešiniojo Rausvės upelio kranto. Nors savo išore kalvelė labai nepanaši į piliakalnį, tačiau žmonės ją vadina piliakalniu. Šis kilęs pavadinimas kalbėtų, kad čia matomai buvęs ankstyvas piliakalnis. Kultūrinio sluoksnio pėdsakų nepastebėta. Dabar jį tenka laikyti visai sunaikintu. P. Tarasenka savo Užnemunės piliakalnių žemėlapyje jį žymi kaip spėjamą piliakalnį *(Tautavičius)*.

3 km nuo Gižų į šiaurę yra kalnelis, vadinamas Šanceliais ir Pilaite. Senovėje rasbainykai viduryje pelkių susipylę kalvelę ir ten pasistatė pilaitė. Per pelkes padarę slaptą kelią. Iš ten užpuldinėdavę žmones. Dar ir dabar pavasarį ir rudenį apie tą vietą neišbrendamos balos *(VAK)*.

Didieji Būdežeriai radimvietė

Šeimenos seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.: VAK, B. 59 (senoji – 63), p. 357

Už Būdežerių k. kapinaičių yra pievutė, vadinama Mykitbaliu. Žmonės pasakoja, kad ten girdisi lyg avies arba ėriuko bliovimas. Tarp kelio į Bartininkus ir Pūstapėdžio k. vakarinės dalies yra užžėlęs ežeras - Būdežeris, dabar durpynas. Daug randama, kasant durpes. Tarp rastų yra ir primityvus luotas – apie 7 m ilgio ir 1,5 m pločio, padarytas iš vieno ąžuolo *(VAK)*.

Duonelaičio radimvietė

Gražiškių seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.: VAK, B. 79 (senoji – 77), p. 213

Vakarų šone Duonelaičių k. yra pieva, vadinama Žydbalė. Joje apie 2,5 m gilumoje iškasta briedžio ragai. Šie ragai yra pas J. Simanavičių, Šilrodžio k. *(VAK)*.

Vilkaviškio krašto muziejuje saugomas žalvarinis kirvis ir kiti archeologiniai radiniai.

Gudkaimio radimvietės

Kybartų sen., Vilkaviškio r.

* - 2001 m., apklausus Virbalio istorijos mokytoją Juozą Jurkyną, sužinota, jog dešiniajame ir kairiajame Senširvintės krante, tiek 1 km į š., tiek 0,7 km į p., p.r. nuo jos tilto kelyje Kybartai – Kudirkos Naumestis, vad. Dedelės vardu, buvo rasti akmens ir ankstyvojo žalvario amžiaus radiniai. Vienas iš jų, širdinis strėlės antgalis, aptiktas ties Gudkaimio sodininkystės soduose esančiu iškastu tvenkiniu (žr. planus, p.107), kiti - 0,7 km į p. nuo aukščiau minėto tilto. Šių metų ekspedicijos metu čia bandyta paieškoti archeologinių radinių. Deja, surinktos tik vėlyvos žiestų puodų šukės ir deš. krante, apie 0,85 km į p. r. nuo minėto tilto esančiame smėlyne, surinkti neaiškios chronologijos molio tinko bei gamtinės kilmės titnago gabaliukai (pav. 10).

Karalkrėslio spėjami piliakalniai

Pajevonio seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.:
A. Tautavičius, 1965 (LII Rankraštynas – B. 273), p. 50
VAK, B. 59 (senoji – 63), p. 170 -188

Minimi piliakalniai Karalkrėslyje ir kartais Stolaukyje. P. Tarasenka savo paskutiniame žemėlapyje abiejose vietose žymi po tariamą piliakalnį. Tačiau vietoje žmonės šiuose gretimuose kaimuose piliakalnio nežino. Greičiausiai piliakalniu palaikyta buv. Kudžmos lauke, aukštumoje, dešinėje vieškelio Vilkaviškis –

Gražiškės, ties kilometriniu stulpu 13/9 esanti pusrutulio formos 5-6 m aukščio ir apie 40 skersmens kalvelė. Ji turi gana staigius šlaitus, išvagota apkasais. Ant jos stovėjęs kažkoks paminklas. Buvęs apaugęs krūmais. Jokių pasakojimų – padavimų apie šią kalvą nėra. Nėra ir kultūrinio sluoksnio. Forma taip pat nepanaši į piliakalnio *(Tautavičius)*.

Minimi senkapiai kalne, kuriame atsimenama, jog buvo laidojami numirėliai. Taip pat minimi 5 piliakalniai. Vienas yra Kazimiero Kudžmos, Stolaukyje, kuris iš vakarų pusės žymiai nuskastas. Kitas to paties ūkininko žemėje, bet neardomas. Paskutinis yra Bartininkų k. ir priklauso J. Stočkui. Jame rastas kardas *(VAK)*.

Kapiniškių k. radimviete

Vištyčio seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.:
Mūsų rytojus, 1933 09 12
VAK, B. 59 (senoji – 63), p. 94

Per šių metų durpių kasimo sezoną šio valsčiaus ūkininkas Apanavičius kasdamas Kaupiškių durpyne durpes, rado arti 2 m gilumoje žmogaus griaučius pridengtus medžio žieve, kuri, rankomis palietus, tuoj subyrėjo *(Mūsų rytojus)*.

Matarnų pilkapiai

Juodupėnų seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.:
Archeologijos paminklų pasas, 1959 08 23 (J. Brazauskienė)
A. Tautavičius, 1965 (LII Rankraštynas – B. 273), p. 50

Tarpukario laikotarpyje yra keletas korespondencijų apie Matarnų pilkapius miške prie Šešupės, apie ten pasirodančius vaiduoklius. Miškas kartais vadinamas Grigaičių mišku. Iš tikrųjų dešiniajame Šešupės krante esančiame miške, apie 300 m nuo upės, yra keliolika labai įvairaus dydžio kalvelių, primenančių pilkapis, o kartais ir kopas. Kai kurios iš jų siekia iki 3 – 3,5 m aukščio ir iki 20 –30 m skersmens. Tačiau yra ir mažesnių iki 1 m aukščio kalvelių, o taip pat netaisyklingos formos pailgų tarsi supustytų kalvelių. Anksčiau čia buvę vėjo pustomi smėlynai. Žmonės kalveles laiko kopomis, o ne kapais. Jokių pasakojimų pas žmones nepasisekė sužinoti. Ar nebus visi tie pasakojimai laikraščio korespondento prasimanymai. Kol kas šiuos sampilus reikėtų palikti abejotinų archeologinių paminklų sąrašuose, o ateityje patikrinti. Vadinamieji pilkapiai yra apie 200 m nuo Jono Antanaičio sodybos Šešupės link *(Tautavičius)*.

Gyventojai vadina tiesiog pilkapiais. Trys iškilimai miške, apvaliai pailgos formos, visų išmatavimai vienodi 20x15 m. Pilkapiai apaugęs lapuočiais medžiais, bei krūmais. Šlaitų aukštis 2-3 m *(AP 1959)*.

Opšrūtų k. radinių vieta

Alksnėnų seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.:

Dovana miesto muziejui // Lietuva. –1925, spalio 1, p. 6
LAA, T.1, p. 60 (221)
Lietuvos aidas, 1932 11 30 Nr. 273 (1648); VAK, B. 59 (senoji – B. 63), p. 166
Merkšaitis J. 7000 metų peilis // Švyturys. –1970, Nr. 11, p. 30
Provincija. Įdomus radinys // Lietuva. – 1925, rugpjūčio 25, p. 6

"Lietuvoje" rugpjūčio 25 (Nr. 188) buvo aprašytas Opšrūtų k. rastas akmeninis skustuvas. Jį ponas Merkšaitis dovanojo Kauno muziejui. Panašus, tik iš dviejų pusių su titnaginėmis skeveldromis yra Karaliaučiaus muziejuje rastas Dirvanuose (Reselio apskr.) *(Lietuva)*.

Opšrūtai. Šio kaimo gyventojas J. Merkšaitis birželio 19 d. bekasdamas durpes M. Katilienės durpyne, maždaug 2,5 m gilumoje po žemutiniu samanuotų durpių sluoksniu ant pat dugno, rado titnaginį skustuvą įtaisytą į 24 cm ilgio kaulinę rankenėlę. Ant smėlio, kur skustuvas gulėjo, buvo matyti daug malkinių anglių *(Lietuva)*.

1925 m. vasarą Jurgis Merkšaitis su sūnumis Jonu ir Antanu kasdami durpes Opšrūtų k., gyventojos M. Katilienės durpyne, rado 22 cm ilgio ir apie 2 cm storio plokščią į abu galus nusmailintą kaulą su titnaginiais ašmenimis. Galimas daiktas, jis čia pakliuvo tada, kai dar nebuvo durpyno, nes už kelių kilometrų truputį į pietus, Sarmačinų k., yra žymiai didesnis durpynas. Prieš daug tūkstančių metų čia būta ežerėlio, per kurį tekėjo Alksnės upelis (Šešupės intakas). Peilis dabar saugomas Kauno istoriniame muziejuje *(Švyturys)*.

Eksnės durpyne 2,5 m gilumoje, ant žvyro po durpių sluoksniu, netoli upelio griovio per durpyną. Rad.; vienašalis žeberklas su įdėtais titnaginiais ašmenėliais ir titnaginis peilis. Sv Kaunas, VIM 7. Lit "Lietuva", 1925; Žilinskas, 1931, 9 pav.; Puzinas, 1935[a], 285 p., 6 pav.; 1938, 2:7 pav.; Antoniewicz, 1935, X:6 pav.; LAB, 47 pav. *(LAA)*.

Kauno miesto muziejus ketina ištirti Būbelių ir Opšrūtų durpių sluoksnius *(VAK, p. 166)*. Minimi senkapiai Stankevičiaus lauke, kasant sodybai pamatus rasti griaučiai su karsto lentomis *(VAK, p. 237)*.

Ožkabalių kapinynas (AV 1800)

Bartininkų, Šeimenos seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.:

Basanavičius J. Mano gyvenimo kronika ir nervų ligos istorija // Lietuvių tauta.1936. Nr.5, p. 123 – 124
V. Daugudis, 1972 (LII Rankraštynas - B. 322; KPC A, F. 27, Ap. 1, B. 26), p. 44
Memeler Stimme Nr. 188 (VAK, B. 74 (senoji – 77), p. 177)
LAA, T.1, p. 217 (64)
LAA, T.3, p. 74 (429)

Ožkabalių ir Mockabūdžio kaimų žemių riboje, kiek pakilesnėje, nuo seno ariamoje dirvoje, abipus kelio Marijampolė – Vilkaviškis, netoli Antano Šitkausko sodybos yra senkapis. Dar 1911 m. senkapį kasinėjo J. Basanavičius, kur aptiko degintinius, akmenimis apdėtus, daugiausia vėlyvojo geležies amžiaus kapus. A. Šitkauskas, kurio žemėje anksčiau buvo šis senkapis, pasakojo, kad dar 1932 m. ardamas dirvą toje vietoje rasdavo akmenų krūveles ir po jomis – molinius podus su pelenais. Akmenis jis esą nurinkęs, o puodus – sudaužęs. Atrodo, kad šis kapinynas dar galutinai nesunaikintas. Reikėtų dar tyrinėti *(Daugudis)*.

Kirvis antkraštinis *(Basanavičius)*.

Geležinkalnio kalvoje XIX a. vid. ir II pusėje suardyti krūsniniai kapai. Mirusieji laidoti sudeginti, buvo randama molinių puodų, vytinių antkaklių ir kitų žalvarinių papuošalų, bet jie neišliko. 1911 m. 1 kapą ištyrė J. Basanavičius ir rado susilydžiusio žalvario ir papuošalų dalių, būdingų IX – XII a. Aptikta ir XVI – XVII a. kapų. 1972 žv. MMT, AS 322/44. 1911 tyr. J. Basanavičius. Rad. IEM, AR 74:1-2. Lit.: LAB, 533; R. Volkaitė – Kulikauskienė, 1970, 283. *(LAA)*.

* - 2001 m. padedant Mockabūdžio gyventojui Gediminui Paužai (g. 1922) išsiaiškinta (pav. 5), jog Vytauto Daugudžio minimoje bei MMT lokalizuotoje vietoje nėra buvę Ožkabalių kapinyno. Anot, Gedimino Paužos ši vieta niekada nebuvo vadinama Geližinkalniu, kaip 1911 m. mini J. Basanavičius, bei tokios kalvos nežino apylinkėse. G. Pauža pasakojo, jog apie 1935 m. Antano Šitkausko žemėje jo tėvukui, Pijui Paužai, beariant buvo rastas puodas tarp stačiai sustatytų akmenų (pav. 1). Matyt, V. Daugudžio šis radinys sugretintas su 1911 m. J. Basanavičiaus tyrinėtu Ožkabalių kapinynu, vad. Geležinkalniu, ir jame rastais krūsniniais kapais. Kadangi Ožkabaliai Vilkaviškio r. yra dvejose vietose (Šeimenos sen., J. Basanavičiaus gimtinė – Bartininkų sen.), bet Geležinkalnis yra tik vienas – Bartininkų sen., tai manome, kad šiuo atveju kalbama apie dvi skirtingas archeologines vietas, priklausančias tai pačiai objekto rūšiai ir laikotarpiui.

Spėjamame Ožkabalių kapinyne (AV 1800) ištirtas 2x2 m dydžio šurfas (žr. planus, p. 108, 109; pav. 2, 3, 4). Jis tirtas apie 40 m į š. nuo p.r. spėjamo kapinyno teritorijos kampo ir 112 m į r. nuo rytinio apleisto karvidžių komplekso pastato š.r. kampo, esančios aukštumos plynaukštėje. Šurfe rastos dvi žiestų puodų šukės: juosvos spalvos pakraštėlis su lenkta į išorę briauna bei šviesiai rudos spalvos sienelės dalis (pav. 6). Šurfe įžemis pasiektas 38 cm gylyje (šviesus smėlis).

Bartininkų Ožkabalių kapinyne, vad. Geležinkalniu, anot J. Basanavičiaus autobiografijos, išleistos 1936 m. Vilniuje, apie 1845 m. beariant buvo randama mėlyni, žali įvairūs daiktai iš žalvario, primenantys sagtis, spirales, pagražintus braslietus. 1911 m. vasarą prie pat kelio J. Basanavičius pats aptiko žemą akmenimis apkrautą kapą su degintu kapu: rasta žalvarinės sagtelės dalis, apyrankių dalys ir daug žalvario korozijos produktų. Šią unikalią Užnemunės archeologinę vietą 2001 m. lokalizuota apie 0,5 km į šiaurę nuo dr. J. Basanavičiaus memorialinės sodybos (žr. planai, p. 110, pav. 13). Šiai vietai pagrįsti reikia žvalgomųjų archeologijos tyrimų.

Parausių k. radimviete

Paežerių, Pilviškių seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.:

Į istorinę pelkę atlėkė 4 gulbės // XX amžius. – 1938, balandžio 5, p. 8
A. Tautavičius, 1965 (LII Rankraštynas – B. 273), p. 50
VAK, B. 59 (senoji – 63), p. 250 - 251

Apie 4-5 km nuo Paežerių kaimo, beveik priešais Antanavą yra Parausių kaimas. Kaimo šiauriniame pakraštyje yra baigiantis užaugti vadinamas Aklaežeris ir aplink jį Gabiauriškės bala. 1938 m. laikraštyje "XX amžius" Nr. 77 (532) buvo išspausdinta korespondencija, kurios autorius tvirtina, kad Gabiauriškių baloje esanti sala su medinėmis pilies liekanomis. Iš tikrųjų tarp balos sunkiai pasiekiamame tvirtesnio grunto plotelyje – saloje iki pat Hitlerinės okupacijos metu buvusi sodybėlė. Dabar jos jau yra tik menkos žymės. Tuo tarpu apie jokią buvusią pilį gyventojai nieko nepasakoja ir, žinoma, jokių pilies žymių neradome. Todėl Parausių kaimo Gabiauriškių balos salos archeologiniu paminklu nereikia laikyti *(Tautavičius)*.

Parausių k. (Pilviškių v.) yra Gabiauriškės ežeras ir pelkė, kuri nuo neatmenamų laikų turėjo žiedo formą.Vidury buvo sala, o toje saloje stovėjo medinė pilis, kurios liekanos dar ir dabar terandamos. Pati pelkė buvo apaugusi gražiu tankiu pušynu (taip žmonės pasakoja). Pelkė yra labai gyli, nes estų mokslininkas dr. P. Thompsonas su Dotnuvos Akademijos phytopologijos asistentu K. Brundza 1930 m. tą pelkę ištyrė ir išvadas paskelbė švedų žurnale "Geologista Foriningens I Stockholm Forhandlingar " Maj. Akt.1931. Ežeras baigia užslinkti, vandens yra tik rytinėje pusėje, ploto tik dabar turi keletą ha *(XX amžius)*.

Bebrininkų k. šiaurės vakaruose yra ežeras – pelkė Gabiauriškis. Ežeras buvo žiedo pavidalo. Vidury buvusi sala, ten, sako, senai stovėjusi pilis. Rasta ten meškos dantys, elnio ragai ir akmeninis galąstuvas. Aplink vandenį buvo apaugę pušaitėmis ir tankiom eglaitėm. Vieni sako, kad vardas nuo to eina – meilės dievui šventoji ugnis kūrenosi. Rausvės Mačioko lauke kairėje pusėje yra senosios kaimo kapinės *(VAK)*.

Sausbalių k. radimvietė

Pilviškių seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.: VAK, B. 59 (senoji – 63), p. 264

Sausbalių k. pietų rytų krašte yra pieva, vadinama Bukta. Ji baigiasi Jurgelių k. Kasant durpes iškasama medžio liekanų, riešutų, gilių, kartais ir akmeninių kirvukų *(VAK)*.

Sausininkų k. archeologinės vietos

Bartininkų seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.:

V. Daugudis, 1972 (LII Rankraštynas - B. 322; KPC A, F. 27, Ap. 1, B. 26), p. 44

VAK, B. 79 (senoji – 77), p. 193 - 206

Kairiajame Širvintos upės krante, apie 70 m į š.r. nuo kelio Sausininkai – Šilbaliai, yra pailgos formos aukštoka kalva. Iš š. kalvą juosia pelkėtas slėnis, iš p. – upė, iš v. – minėtas kelias, iš r. – tos pačios kalvos tęsinys. Vietos gyventojai šią kalvą vadina Kapinaitėmis. Pasakoja, kad maždaug prieš 65 metus ant jos, ties viduriu, dar stovėjęs medinis kryžius. Dabar kalvos paviršius beveik lygus. Kapų žymių nėra. Apie radinius šioje kalvoje taip pat duomenų nėra. Savo forma bei topografine padėtimi kalva primena ankstyvą piliakalnį *(Daugudis)*.

Sakalupis teka Sausininkų k. rytų pusėje. Šiaurės pusėje esančioje baloje, apie 1 m gylyje, kasant durpes, rastas apie 30 m ilgio akmenimis grįstas takas. Tako gale (vidury pelkės) radosi nemaža krūva anglių, iš to žmonės sprendžia, kad ten turėjo būti ilgesnį laiką ugnis kūrenama. Apie 0,5 m gylyje toje pat pelkėje rastas kaulinis durklas. Durklas yra pas pelkių savininką Glincką. Vakarinėje kaimo pusėje yra Žydkalnis. Žmonės kalba, kad kasant rūsius randama žmonių kaulų. Sausininkų k. Juozo Lukaševičiaus ir Vinco Merkevičiaus žemėje (1935 08 28), prie upelio, yra senkapis, kuriame randama žmonių kaulų, geležinių ginklų ir žalvarinių papuošalų *(VAK)*.

Vaišvilų k. archeologinės vietos

Pajevonio seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.:

V. Daugudis, 1972 (LII Rankraštynas - B. 322; KPC A, F. 27, Ap. 1, B. 26), p. 50
A. Tautavičius, 1965 (LII Rankraštynas – B. 273), p. 59
VAK, B. 59 (senoji – 63), p. 215 – 216

Vaišvilų kaimas yra į šiaurę nuo Pajevonio, prie vieškelio į Virbalį. Kaimo rytinėje dalyje minimas piliakalnis. Iš tikrųjų apie 1,5 km į rytus nuo Pajevonio – Virbalio kelio beveik lygioje aukštumoje, šalia Surkonavičiaus sodybos iš rytų pusės yra nedidelė stačiais šlaitais apie 3 m aukščio ir 25 m skersmens kalvelė, kurios viršuje yra apie 8 m skersmens aikštelė. Kalvelė labai primena didžiausius Gailiūnų pilkapius (priešais Druskininkus) arba paaukštinimą vėjiniam malūnui arba dvaro laukų kapčių. Žmonės piliakalniu jo nevadina, ir, atrodo, net vardo jam nedavė. Vargu ar jį galima laikyti archeologiniu ar istoriniu paminklu. Tačiau piliakalniu jo tikrai negalima laikyti *(Tautavičius)*.

Apie 150 m į r. nuo Curkonavičiaus Aleksandro sodybos ir apie 1,5 km į r. nuo kelio Pajevonis – Virbalis yra nedidelė stačiašlaitė kalvelė, kurią vietos gyventojai vadina piliakalniu. 1965 m. šią kalvelę lankė archeologai. Jos smulkesnį aprašymą rasime minėtų metų ekspedicijos ataskaitoje. Šiuo metu kalvelę galima priskirti tiktai prie tariamų piliakalnių *(Daugudis)*.

¾ km į r. nuo Virbalio – Pajevonio vieškelio, smėlio kalnelis, vadinamas Bočių kapai. Žmonės pasakoja, kad senovėje buvo laidojami žmonės. Smėlį kasdami žmonės randa žmonių kaulus. Apie 1 km į r. nuo Virbalio – Pajevonio vieškelio, kalnelis 12 m aukščio – piliakalnis. Paprastas apvalus ir smailus kalnelis, kuris atrodo lyg būtų supiltas *(VAK)*.

Vištytgirio miško archeologinės vietos

Vištyčio seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.:

V. Daugudis, 1972 (LII Rankraštynas - B. 322; KPC A, F. 27, Ap. 1, B. 26), p. 50
LAM, p. 263
A. Tautavičius, 1965 (LII Rankraštynas – B. 273), p. 59
VAK, B. 59 (senoji – 63), p. 323

Dažnai mūsų archeologinėje literatūroje minima, kad Vištyčio miestelio miške esama akmenų krūsnių – krūsninių kapų. Važiuojant iš Gražiškių į Vištytį, vakariniame Vištyčio girios pakraštyje, kairėje kelio pusėje, apie 300 m nuo vieškelio yra Vištyčio I lauko gyventojų sodyba. Joje gyvena miškų ūkio darbininkai, kurie gerai žino miško vakarinę dalį. Pas juos ir teiraujamės Vištyčio miške esančių akmenų krūsnių. Iš tikrųjų apie 0,5 km į pietryčius nuo šios sodybos miške buvę nemažai akmenų krūvų. Vietovės paviršius labai raižytas miške. Krūsnys yra išmėtytos tolokai viena nuo kitos. Vienos iš jų aukštai – ant kalvos, kitos – duobėje tarp kelių kalvų, arba pašlaitėje. Jas sudaro daugiausia smulkūs akmenys, be žemių tarp jų. Krūsnys įvairaus dydžio, bet retai siekia iki 5 – 6 m, o aukštis iki 50-60 cm. Dalis jų išvežta plentų grindiniui, ant kai kurių auga stambūs medžiai arba jau tik medžių kelmai. Nei forma, nei padėtis neduoda laidojimo paminklo – kapo įspūdžio. Atrodo, kad tai tarsi iš dirbamo lauko surinkti į krūvą akmenys XVII - XVIII a. ar dar vėliau. Žmonių pasakojimu tokių pat krūvų esama prie Būdežerio esančios kalvos šlaituose tame pat miške, kiek toliau *(Tautavičius)*.

Vištytgirio miško 39 kv. ant paskirų kalvelių bei slėniuose yra maždaug 2-4 m skersmens akmenų krūvelės, sudarytos iš vidutinio dydžio lauko akmenų. Ant kai kurių tokių akmenų, krūvelių auga šimtamečiai medžiai. Minėtų kalvų viršūnėse ir net jų kai kuriose šlaituose žymūs arimo bei ežių pėdsakai. Atrodo, kad minėti akmenys savo metu buvo surinkti iš ariamų rėžių. Tai ne archeologinis paminklas. Archeologų ši vieta buvo lankyta taip pat ir 1965 m. *(Daugudis)*.

Vištyčio miške randasi įvairiose vietose akmenų krūvų – krūsnių, kurios yra daugumoje apžėlę samanomis ir krūmais. Krūsnys yra įvairaus dydžio beveik visos apvalios formos, neaukštos, kai kurios krautos kraštuose iš didesnių akmenų. Jų kiekio ir vietos tiksliai nurodyti nėra galimybės. Dagiausiai jų randasi tarp kelių: Vištytis – Laukupėnai ir Vištytis – Gražiškiai (tarp 40°27' – 40°28' r. pl. (nuo Ferro) ir 54°26' – 54°28' š. pl., naudotasi žemėlapiais "Karte des Deutschen Reiches A8 (78 ?) Mehlkehmen – Wischtyniec") *(VAK)*.

Žirgėnų k. radimvietė

Vištyčio seniūnija, Vilkaviškio r.

Lit.: V. Daugudis, 1969 (KPC A, F. 27, Ap.1, B. 11; - LII Rankraštynas, B. 505)

Tai masyvoka kalva, esanti apie 3 km į p.r. nuo Vištyčio, apie 400 m į p. nuo kelio Vištytis – Pavištytis. Nuo seno ši kalva buvo ariama. Jokių ryškesnių išorinių jos įtvirtinimų žymių šiuo metu nepastebima. Kalvos viršūnė – plokščia, pailgo ovalo formos. Jos dydis – maždaug 20x30 m. Ryškesnio kultūrinio sluoksnio ten taip pat nepastebima. Tiktai vakariniame kalvos šlaite pastebėtas gana plonas tamsesnės žemės sluoksnelis, kuriame aptikta smulkių angliukų bei taip pat smulkių, tarsi nuo ugnies suskeldėjusių akmenukų. Tačiau vakarinėje jo papėdėje aiškiai išsiskiria tamsios žemės dėmės, kuriose aptinkama stambokų, nuo ugnies suskeldėjusių akmenų, smulkesnių anglių, gyvulių kaulų. Be to, komandiruotės metu čia buvo aptikta ir primityvios lipdytinos, neryškiai brūkšniuotu paviršiumi keramikos. Taip pat neseniai į Kapsuko muziejų iš šios vietos pateko akmeninių trinamųjų girnų apatinis akmuo. Taigi, visi minėti duomenys rodytų, jog šioje vietoje būta gana ankstyvos gyvenvietės, kuri greičiausiai priklausė dar ankstyvajam geležies amžiui. Galimas dalykas, kad greta šios gyvenvietės esanti tais laikais taip pat buvo

naudojama, kaip silpnai įtvirtinta gyvenvietė – ankstyvas piliakalnis. Tačiau tai galės patikslinti tik nuodugnesni šios vietovės archeologiniai tyrinėjimai *(Daugudis)*.

*- 2001 m. bandyta lokalizuoti šią archeologinę vietą, spėjamą senovės gyvenvietę. Tačiau remiantis Vytauto Daugudžio nurodyta situacija ("apie 400 m į p. nuo kelio Vištytis – Pavištytis), šios kalvos neįmanoma surasti, kadangi tokių ir tiek nutolusių nuo minėto kelio yra ne viena (pav. 11). Be to, apklausti vietiniai gyventojai nėra aptikę archeologinių radinių ar žymių.

Žvalgymo metu atliktų nuotraukų sąrašas

1. Spėjamas Ožkabalių kapinynas (AV 1800) iš p.v. Kairėje – Antano Šitkausko sodybos medis. Jis, anot Vytauto Daugudžio, dar 1932 m. beardamas dirvą toje vietoje (dešinėje) rasdavo akmenų krūveles ir po jomis molinius puodus su pelenais.
2. Spėjamame Ožkabalių kapinyne (AV 1800) tiriamo šurfo Nr. 1 vieta iš v.
3. Spėjamo Ožkabalių kapinyno (AV 1800) šurfas Nr. 1 iš p.
4. Užversta ir sutvarkyta šurfo Nr. 1 vieta spėjamame Ožkabalių kapinyne.
5. Gediminas Pauža (g. 1922) ekspedicijos dalyviui pasakoja, jog tėvukui, Pijui Paužai, ariant Antano Šitkausko žemę (apie 1935 m.), buvo rasta puodynė tarp keturių skaldytų akmenų,.
6. Spėjamame Ožkabalių kapinyne, šurfe Nr. 1, aptikti radiniai. Kairėje – žiesto puodo pakraštėlis, dešinėje – žiesto puodo šukė.
7. Vilkaviškio krašto muziejuje saugomi radiniai (balnakilpė, kamanų fragmentai ir kt.)iš Virbalio priemiesčio (detalesnės metrikos nepateikta).
8. Vilkaviškio krašto muziejaus ekspozicijoje esantys radiniai (balnakilpė, žąslų fragmentas ir kt.)iš Virbalio priemiesčio(detalesnės metrikos nepateikta).
9. Virbalio Miesto laukuose, kalvelėje, rasti archeologiniai radiniai.
10. Gudkaimyje (Kybartų sen., Vilkaviškio r.) rasti radiniai.
11. Minima Vytauto Daugudžio Žirgėnų radimvietė. Ji turėtų būti vienoje iš užfiksuotų kalvų. Fotografuota iš v., nuo aukščiausios kalvos prie Vištyčio ež.
12. Kunigiškių, Pajevonio piliakalnis iš p., p.r.
13. Spėjama Ožkabalių kapinyno, vad. Geležinkalniu, vieta iš pietų, pietryčių (Geležinkalnis už kelio esanti pakiluma).

1.

2.

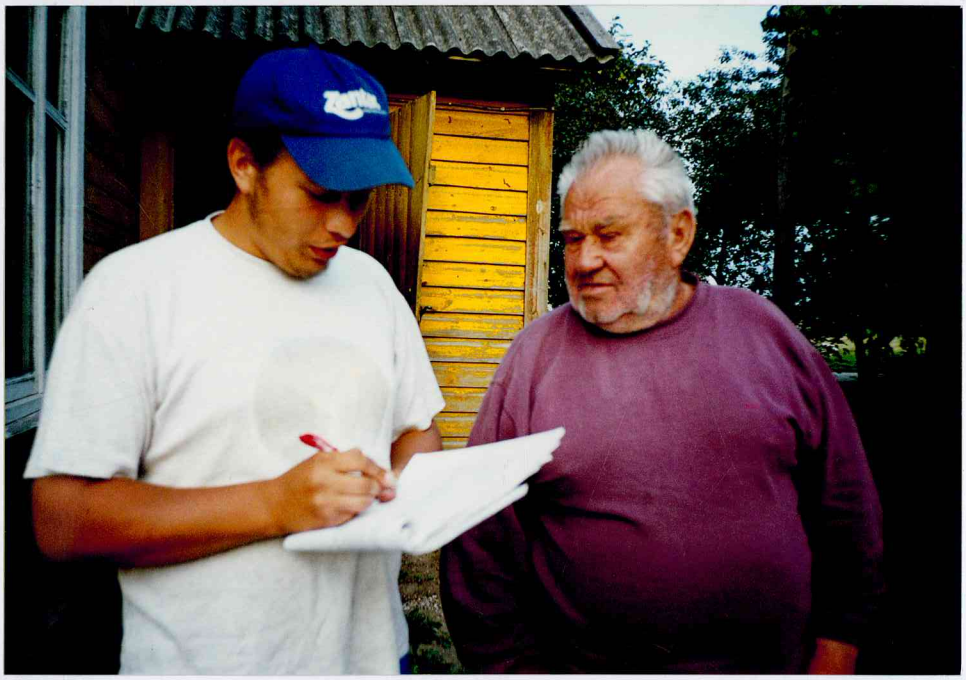
3.

4.

5.

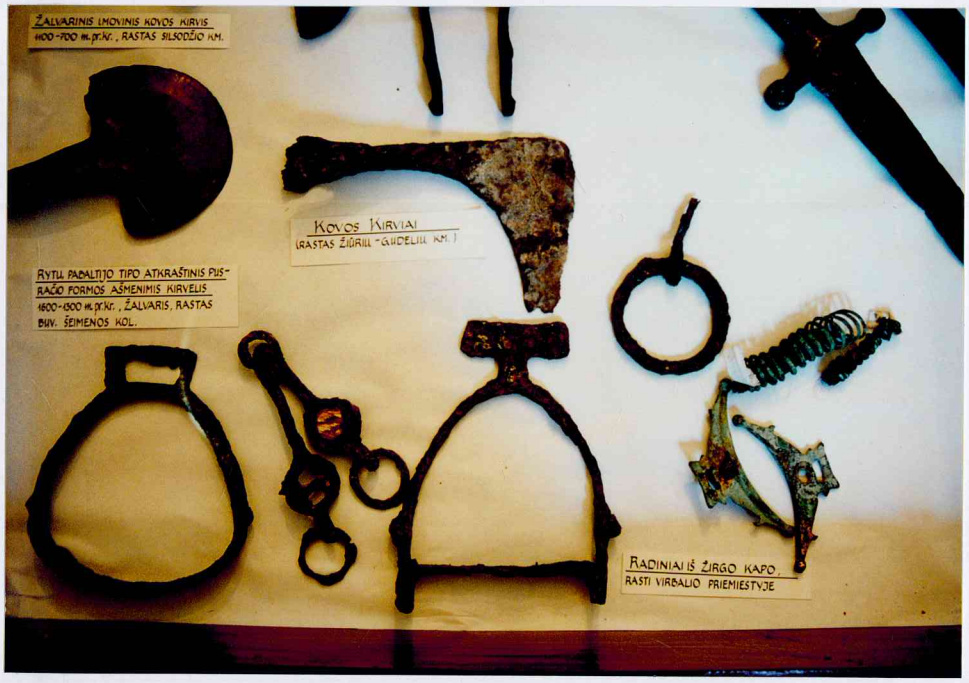
6.

7.

0 3 cm

8.

ŽALVARINIS LMOVINIS KOVOS KIRVIS
1400-700 m. pr.Kr., RASTAS SILSODŽIO KM.
KOVOS KIRVIAI
RASTAS ŽIŪRIŲ-GUDELIŲ KM.
RYTŲ PABALTIJO TIPO ATKRAŠTINIS PUS-RAČIO FORMOS AŠMENIMIS KIRVELIS
1600-1300 m. pr.Kr., ŽALVARIS, RASTAS BUV. ŠEIMENOS KOL.
RADINIAI IŠ ŽIRGO KAPO
RASTI VIRBALIO PRIEMIESTYJE

9.

0 3 cm

10.

11.

12.

13. Spėjama Ožkabalių kapinyno, vad. Geležinkalniu, vieta iš pietų, pietryčių (Geležinkalnis - už kelio esanti pakiluma).

Neaiškios kultūrinės vertės archeologijos objektų žvalgomieji archeologijos tyrimai

Ragaišių, Aspertavo piliakalnis, vad. Juodkalniu (AV 2024; Vilkaviškio r.)

"Maždaug apie 1 km į vakarus – šiaurės vakarus nuo Pajevonio, tarp ariamų laukų yra stambi kalva, viena iš aukščiausių apylinkėje. Ji vadinama Juodkalniu, seniau buvusi apaugusi pušimis. Kalva pailga rytų – vakarų kryptimi, vidurys nežymiai įdubęs. Jos ilgis viršuje apie 70 m ir plotis apie 40 m. Kultūrinio sluoksnio neturi. Šiaurės vakarinis kraštas išvagotas apkasais. Bendrai paėmus, ši kalva dydžiu ir iš dalies forma yra panaši į Pajevonio kalną, ant kurio dabar bažnyčia ir įrengtos kapinės. Į šiaurės vakarus už 0,5 km teka Zanylos (aut. pastaba - dabar vadinamas Jevonio vardu) upelis. Į šiaurę – šiaurės vakarus paviršius kiek žemėja, o į pietvakarius tęsiasi Vištyčio aukštumos. Iš visos aplinkumos, kalvos dydžio ir kultūrinio sluoksnio trūkumo sprendžiant, ši kalva nėra piliakalnis ir nelaikytina archeologinių paminklų sąrašuose". Tokį Ragaišių, Aspertavo piliakalnį, vad. Juodkalniu, 1965 m. pamatė Lietuvos istorijos instituto archeologas A. Tautavičius **(Tautavičius A., 1965, p. 59)**. Be to, Valstybės archeologijos komisijos archyvinėje medžiagoje minima, jog ant Juodkalnio buvo akmuo su ženklais, o pagal joje pateiktą padavimą, čia nuskendę bažnyčios varpai, kurie skamba iki šiandien **(VAK, B. 59, p. 203)**.

Ragaišių, Aspertavo piliakalnis, vad. Juodkalniu (AV 2024), yra apie 1,1 km į š.v. nuo Pajevonio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios, 0,6 km į p.v. nuo kelių Pajevonis – Virbalis ir Vištytis – Bartininkai sankryžos, deš. Jevonio krante (pav. 1).

Pats piliakalnis ties pagrindu užima apie 160 m ilgio p.v. – š.r. kryptimi ir apie 80 m pločio š.v. – p.r. kryptimi plotą, su vos viršuje išsiskiriančia pailga trikampio plano formos aikštele. Šlaitų aukštis siekia 10 m, stačiausi - rytų, pietrytinėje dalyje. Šiaurinė bei vakarinė aikštelės dalis turi iki 0,95 m pakilumas lyg pylimus. Be to, čia piliakalnio šlaitai leidžiasi į 12 m pločio terasą. Piliakalnio vakarinėje ir šiaurinėje dalyje, tarp minėtos pakilumos (pylimo ?) ir terasos, iškasti apkasai. Gana gilus griovys (apkasas ?) yra apie 27 m į rytus nuo vakarinio piliakalnio galo. Čia jis aikštelę kerta statmenai. Taip pat piliakalnyje aptiktos ir duobės (šiaurinėje dalyje). Vietiniai gyventojai mini, jog ant piliakalnio I pasaulinio karo metu buvo įsitvirtinę vokiečių, o II pasaulinio karo metu - rusų kariai. Matyt, jie ir bus palikę šią duobę bei apkasus. Kadangi iš apkasų ir duobių išmestos žemės suformavo pakilumas – "pylimus" bei žemiau esančias terasas, rytiniai aikštelės daliai esant kiek aukštesnei negu vakarinei, susidaro įspūdis, jog tai neabejotinas piliakalnis. Bet milžiniškas aikštelės plotas (v. – r. kryptimi apie 94 m ilgio ir š. – p. kryptimi apie 30 m pločio), aukšti, bet palyginus su kitais piliakalniais, nuožulnūs šlaitai ir nesant arčiau didesnio vandens telkinio verčia suabejoti, jog Ragaišių, Aspertavo Juodkalnis yra piliakalnis. Tuo tikslu 2001 m. ekspedicijos metu stengtasi tyrimų vietas išdėstyti kuo plačiau po visą piliakalnio aikštelę.

Pirmiausia, ties vakarinio "pylimo" vidumi (t.y. nuožulnus į spėjamo piliakalnio aikštelę, apie 3 m pločio, 24 m ilgio ir 0,95 m aukščio pakilumas) atidengta 2x5 m dydžio perkasa Nr. 1, orientuojant v. – r. kryptimi ilgąsias jos kraštines (žr planus, p. 111, 112, 113; pav. 2). Vėliau įvairiose spėjamo piliakalnio aikštelės vietose buvo atidengti 3 2x2 bei 6 1x1 m dydžio šurfai, o, neaptiktus archeologinių radinių,

piliakalnio pietrytinėje papėdėje dar vienas 1x1 m dydžio šurfas. Iš viso ištirta 10 archeologinių šurfų, viena 2x5 m dydžio perkasa. Tai sudarytų 39 m^2 bendrą plotą. Žemiau pateikiame kiekvieno tirto ploto aprašymą. Kadangi buvo atlikta kiekvieno šurfo fotofiksacija, nebraižyti jų pjūviai ir planai, išskyrus perkasą Nr. 1.

Perkasa Nr. 1

(žr. planus, p. 113; pav. 2, 13)

Perkasa Nr. 1 (2x5 m dydžio) atidengta vakarinėje piliakalnio dalyje, vakarinio "pylimo" vidinėje dalyje, orientuojant tiriamojo ploto ilgąsias kraštines vakarų - rytų kryptimi. Ta pačia kryptimi buvo nuolaidus ir perkasos paviršius. Nuo perkasos Nr. 1 kitos tyrimų vietos buvo išsidėsčiusios tokia tvarka: šurfas Nr. 2 nutolęs 7 m į š., š.r. 10° azimutu, šurfas Nr. 3 - 70° azimutu 22,7 m.

Po 10-14 cm storio velėnos su juodžemiu sluoksniu perkasoje Nr. 1 atsidengė iki 90 cm storio maišytos žemės sluoksnis. Jis tarsi susidėjo iš dviejų dalių. Pirmoji dalis (apie 20 cm storio, tik pietvakariniame kampe ji pažemėja iki 80 cm gylio, skaičiuojant nuo paviršiaus) pasižymėjo tolygesnė savo molio, priesmėlio faktūra. Jos turinyje, ypač ploto rytinėje dalyje, buvo rasta daug akmenų, kurių matmenys varijuoja nuo 10x10x10 cm iki 50x40x40 cm dydžio. Antroji maišyto sluoksnio dalis, priešingai negu pirmoji, buvo mažiau tolygesnė ir joje pastebėti trumpi, iki 60 cm ilgio, bei 5-10 cm storio tamsesnės žemės tarpsluoksniai, kurie ties 90 cm gylio riba vakarinėje perkasos dalyje baigėsi. Čia prasidėjo natūralus molis (įžemis).

Ištyrus 40 cm pločiu perkasos Nr. 1 vakarinę dalį iki įžemio, išsiaiškinta, jog vakarinis, iki 0, 95 m aukščio, pakilimas nėra piliakalnio pylimas, o rasti tamsesnės žemės tarpsluoksniai yra palaidoto dirvožemio sluoksniukai, atsiradę šalia kasant apkasus. Konstatavus šį faktą, perkasa Nr. 1 visu plotu nebegilinta iki įžemio.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 1

(pav. 3)

Šurfas Nr. 1 (2x2 m dydžio) kastas pietvakarinėje piliakalnio dalyje, kuris 22,4 m atstumu 172° azimutu nutolęs nuo perkasos Nr. 1 bei yra vakarinio "pylimo" vidinėje papėdėje. Šurfas Nr. 1 iškastas iki 110 cm gylio. Po 20-25 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksnio aptikta apie 50 cm storio maišyta, biri kaip smėlis, tamsios spalvos žemė, po kuria ėjo iki 15 cm storio balto priemolio su gana dideliais (1x1x1 cm dydžio) angliukais tarpsluoksnis, kuris jau slūgsojo ant balsvo priemolio su rudo priemolio intarpais įžemio.

Šurfe Nr. 1 40-50 cm gylyje rasta titnago skeltė, 70-80 cm gylyje – patinuota nuoskala bei du titnago grynuolio gabaliukai. Kitų archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 2

(pav. 4)

Šurfas Nr. 2 (1x1 m dydžio) kastas šiaurės vakarinėje piliakalnio dalyje, kuris 7 m atstumu 10° azimutu nutolęs nuo perkasos Nr. 1 bei yra "vakarinio "pylimo" vidinėje papėdėje. Ištyrus šurfą iki 35 cm gylio, išsiaiškinta, kad po 25 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksnio yra įžemis - tamsiai rudas molis su balsvo priesmėlio priemaiša.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 3

(pav. 5)

Šurfas Nr. 3 (2x2 m dydžio) kastas vakarinėje piliakalnio dalyje, kuris 22,7 m atstumu 70° azimutu nutolęs nuo perkasos Nr. 1 bei yra rytinėje dalinančio vakarinę aikštelę į dvi dalis apkaso pusėje. Ištyrus šurfą iki 50 cm gylio, išsiaiškinta, kad po 20-25 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksnio yra įžemis - tamsiai rudas molis su kalkakmenio priemaiša.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 4

(pav. 6)

Šurfas Nr. 4 (2x2 m dydžio) kastas vidurinėje piliakalnio dalyje, kuris 11,8 m atstumu 170° azimutu nutolęs nuo šurfo Nr. 3 bei yra ties piliakalnio pietiniu šlaitu. Šurfo paviršius bei velėnos su juodžemiu sluoksnis nuolaidėjo pietų kryptimi. Ištyrus šurfą iki 60 cm gylio, išsiaiškinta, kad po 20-25 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksnio yra įžemis – gelsvas kietas molis su drėgnesnio rusvo molio intarpais.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 5

(pav. 7)

Šurfas Nr. 5 (1x1 m dydžio) kastas vidurinėje piliakalnio dalyje, kuris 9,5 m atstumu 25° azimutu nutolęs nuo šurfo Nr. 4. Ištyrus šurfą iki 50 cm gylio, išsiaiškinta, kad po 10-20 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksnio yra įžemis – priesmėlis, lengvai pereinantis į priemolį.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 6

(pav. 8)

Šurfas Nr. 6 (1x1 m dydžio) kastas vidurinėje piliakalnio dalyje, kuris 10,6 m atstumu 15° azimutu nutolęs nuo šurfo Nr. 5 bei yra ties šiauriniu piliakalnio aikštelės

šlaitu. Ištyrus šurfą iki 46 cm gylio, išsiaiškinta, kad po 20-25 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksnio yra įžemis - tamsiai rudas molis.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 7

(pav. 9)

Šurfas Nr. 7 (1x1 m dydžio) kastas rytinėje piliakalnio dalyje, kuris 13,4 m atstumu 84° azimutu nutolęs nuo šurfo Nr. 6 bei yra ties šiauriniu piliakalnio aikštelės šlaitu. Ištyrus šurfą iki40 cm gylio, išsiaiškinta, kad po 12-17 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksnio yra įžemis - tamsiai rudas molis su priesmėlio intarpais.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 8

(pav. 10)

Šurfas Nr. 8 (1x1 m dydžio) kastas rytinėje piliakalnio dalyje, kuris 10,95 m atstumu 180° azimutu nutolęs nuo šurfo Nr. 7 bei yra ties piliakalnio pietiniu šlaitu. Šurfo paviršius bei velėnos su juodžemiu sluoksnis nuolaidėjo pietų kryptimi. Ištyrus šurfą iki 60 cm gylio, išsiaiškinta, kad po 10-15 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksnio yra įžemis – smėlis su priemolio intarpais.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 9

(pav. 11)

Šurfas Nr. 9 (1x1 m dydžio) kastas rytinėje piliakalnio dalyje, kuris 21,7 m atstumu 90° azimutu nutolęs nuo šurfo Nr. 7 bei yra ties piliakalnio rytiniu šlaitu, kuris leistųsi lyg į terasėlę. Ištyrus šurfą iki 60 cm gylio, išsiaiškinta, kad po 15-20 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksnio yra įžemis – smėlis su priemaišom.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 10

(pav. 12)

Šurfas Nr. 10 (1x1 m dydžio) kastas pietinėje piliakalnio dalyje, kuris 120° azimutu nutolęs nuo vakarinio "pylimo" papėdės bei yra tarp Juodkalnio ir piečiau esančios kalvos (apie 52,5 m 117° azimutu nuo šurfo Nr. 1). Ištyrus šurfą iki 32 cm gylio, išsiaiškinta, kad po 15-20 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksnio yra įžemis, smėlis su augalinės kilmės priemaišom.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta.

Ištyrus 39 m^2 plotą, susidedantį iš 2x5 m dydžio perkasos Nr. 1, 3 2x2 m dydžio (šurfų Nr. 1, 3, 4) ir 7 mažesnių 1x1 m dydžio šurfų, išsiaiškinta, kad vakarinėje Ragaišių, Aspertavo piliakalnio, vad. Juodkalniu, dalyje esantis pakilumas nėra manytas piliakalnio pylimas. Čia, matyt, tik suformuotas I ir II pasaulinių karų metu, 0,95 m aukščio, 24 m ilgio š.-p. kryptimi ir 3 m pločio (ties pietvakariniu šlaitu siekia net 5 m pločio) paaukštinimas iš iškastų apkasų žemių bei žvyrduobių. Gynybiniais

tikslais, matyt, buvo palyginta ir paaukštinta menamo piliakalnio aikštėlė. Be to, tirtų šurfų litografinė sudėtis rodytų, jog tai ne kas kita kaip gamtinės kilmės morena, o rastus titnago radinius šurfe Nr. 1 reikėtų laikyti atsitiktiniais ir nesieti su ankstyvaisiais piliakalniais (pav. 14). Piliakalnio pietrytinėje papėdėje rastų radinių chronologija neaiški (pav. 15).

Deja, Valstybės archeologijos komisijos archyvinėje medžiagoje minimas akmuo su ženklais šių metų ekspedicijoje neaptiktas. Siūlome Ragaišių, Aspertavo piliakalnį, vad. Juodkalniu (AV 2024), neįtraukti į Lietuvos Respublikos nekilnojamų kultūros vertybių registro archeologinių vietų sąrašą.

Literatūra:

TAUTAVIČIUS, A.	1965 m. žvalgomosios archeologinės ekspedicijos Užnemunėje ataskaita. – LII rankraštynas, B. 273
VAK	Valstybinės archeologijos komisijos archyvinė medžiaga. B. 59. Saugoma KPC Archyve.

Ragaišių, Aspertavo piliakalnio, vad. Juodkalniu, žvalgomųjų archeologijos tyrimų metu atliktų nuotraukų sąrašas

1. Spėjamas Ragaišių piliakalnis iš p.r.
2. Spėjamame Ragaišių piliakalnyje, ties vidine pylimo riba, tirta perkasa Nr. 1 iš r.
3. Spėjamame Ragaišių piliakalnyje tirtas šurfas Nr. 1 iš r.
4. Spėjamame Ragaišių piliakalnyje tirtas šurfas Nr. 2 iš v.
5. Spėjamame Ragaišių piliakalnyje tirtas šurfas Nr. 3 iš v.
6. Spėjamame Ragaišių piliakalnyje tirtas šurfas Nr. 4 iš v.
7. Spėjamame Ragaišių piliakalnyje tirtas šurfas Nr. 5 iš š.
8. Spėjamame Ragaišių piliakalnyje tirtas šurfas Nr. 6 iš r.
9. Spėjamame Ragaišių piliakalnyje tirtas šurfas Nr. 7 iš š.
10. Spėjamame Ragaišių piliakalnyje tirtas šurfas Nr. 8 iš š.
11. Spėjamo Ragaišių piliakalnio pietinėje papėdėje tirtas šurfas Nr. 9 iš r.
12. Spėjamo Ragaišių piliakalnio pietinėje papėdėje tirtas šurfas Nr. 10 iš r.
13. Sutvarkyta spėjamame Ragaišių piliakalnyje tirtos perkasos Nr. 1 vieta iš š.r.
14. Spėjamame Ragaišių piliakalnyje rasti radiniai bei gamtinės kilmės titnago konkrecijos. Kairėje (iš viršaus į apačią) – žiestų puodų šukės, skelčių (?) fragmentai; centre – gamtinės kilmės titnago konkrecijos, dešinėje – tinko (?) fragmentai.
15. Spėjamo Ragaišių piliakalnio pietinėje bei pietrytinėje papėdėje rasti archeologiniai radiniai: kairėje – titnago žaliavos gabaliukai, viduryje – lipdytos ir žiestos keramikos fragmentai, dešinėje – kaulo fragmentas.

1 | 2
3 | 4

5 | 6
7 | 8

9 | 10

11 | 12

13

25

14

26

15

27

Šakių piliakalnio žvalgomieji archeologijos tyrimai (AR 1428; Vilkaviškio r.)

2001 m. taip pat vykdyti Šakių piliakalnio (AR 1428) žvalgomieji archeologijos tyrimai. Piliakalnis yra 2 km į š.v. nuo spėjamo Ragaišio, Aspertavo piliakalnio, vad. Juodkalniu, 1,95 km į š.r. nuo Šakių ežero, 1,6 km į š., š.v. nuo Jevonio pralaidos kelyje Bartininkai – Vištytis, Jevonio kairiajame krante. Piliakalnis yra apskritimo formos, vos ištemptas š. – p. kryptimi, apie 30 m skersmens viršuje (žr. planus, p. 114; pav. 1, 2).

Valstybės archeologijos komisijos archyvinėje medžiagoje minima, jog Šakių k., ūkininko Strūngio žemėje, stovi piliakalnis, o į vakarus nuo jo - kapinaitės, kuriose randama žmonių kaulų **(VAK, B. 59, p. 204-214)**. Anot žmonių pasakojimų, čia sudėti prancūzų ginklai **(VAK, B. 59, p. 206)**. Taip pat Šakių k. yra minimas Ruokės durpynas, kuriame, kasant durpes, 1 m gylyje randama kaulų ir dantų.

1965 m. ir 1972 m. Šakių piliakalnį žvalgė tuo metinis Istorijos institutas (1965 m. – A. Tautavičius, 1972 m. – V. Daugudis). Štai ką apie šį piliakalnį rašo archeologas A. Tautavičius: "Apie 3-4 km nuo Pajevonio į vakarus, Šakių kaimo šiaurinėje dalyje, Zemilos (Zanylos ?) upelio kairiajame krante, žemumoje, slėnyje apsupta nedidelių balotų pievų yra kalvelė, vadinama piliakalniu. Aplinkinės aukštumos šią nedidelę kalvelę užstoja, ji pastebima visai arti. Tai tarsi slėnyje paslėptas piliakalnis. Kalvelė buvusi ariama, statesnis jos šlaitas yra tik iš rytų pusės – nuo upelio ir iš šiaurinės pusės. Čia jie siekia ik 5 m aukščio. Pietinis ir vakarinis šlaitai nuolaidesni, buvę ariami. Dabar kalvelė dirvonuoja. Viršuje ovalinė aikštelė apie 20 m skersmens iš rytų į vakarus ir iki 30 m iš šiaurės į pietus. Kultūrinio sluoksnio nesimato, gal jis visai nuartas. Kurmiai išverčia smėlį be angliukų ir sudegusio molio trupinių. Upelis teka apie 20 m į rytus nuo pašlaitės ir už jo jau pradeda kilti aukštuma. Tuo tarpu 17 m į šiaurę nuo pašlaitės yra pievoje kita maža tarsi grioviu apkasta kalvelė kaip pilkapis, vadinama piliakalniuku. Ji 22 m skersmens pagrinde ir apie 2,4 m aukščio. Išlikęs tik pasakojimas, kad abi kalvelės supylė kareiviai kepurėmis. Į vakarus nuo piliakalnio esančioje dirvoje buvę išariama žmonių kaulų **(Tautavičius, 1965, p. 59)**." Minima šiauriau piliakalnio esanti nedidelė kalvelė vietinių gyventojų dar yra vadinama Aukuro, Aukmo kalneliu. Ji greičiausiai yra stipriai erodavusi Šakių piliakalnio tąsa bei spėjame, jog abi kalvos ledynmetyje buvo suformuotos Jevonio upelio srautinių vandenų.

Kadangi Šakių piliakalnyje nepastebėta gynybinių įtvirtinimų ir neatrodytų, jog jo aikštelė buvo kada nors pritaikyta gyvenimui, nutarta, kad žvalgomieji archeologijos tyrimai bus atliekami keliais etapais. Iš pradžių piliakalnio apylinkėse bus ieškoma senovės gyvenviečių liekanų (šurfai Nr. 1-11), o tik jų neradus – šurfuojama piliakalnio aikštelė ir papėdės (šurfai Nr. 12-18). Stengtasi tirti ne mažesniais kaip 2x2 m dydžio šurfais bei juos išdėstyti kuo platesniu ruožu (žr. planus, p. 114). Iš viso ištirtas 61 m^2 plotas, 14 po 4 m^2 ir 4 po 1m^2 šurfai, iš kurių 5 po 2x2 m dydžio buvo atidengti įvairiose piliakalnio vietose. Nė vienas šurfas ar jo pjūviai nebraižyti, nes jų stratigrafija ir planigrafija užfiksuota nuotraukose. Žemiau patiekiame šurfų aprašymą.

Spėjmo Šakių piliakalnio aplinkoje tirti šurfai

Šurfas Nr. 1

(pav. 3)

Šurfas Nr. 1 (2x2 m dydžio) tirtas apie 140 m 35° azimutu į š.r. nuo spėjamo Šakių piliakalnio, į p.r. nuo šiaurėje, šiaurės vakaruose esančios aukštumos (čia stovi Romualdo Petraičio sodyba), ties Jevonio daromu posūkiu į kairę (nuo šurfo Nr. 1 iki jo yra 22 m atstumas 150° azimutu). Šurfas Nr. 1 iškastas iki 65 cm gylio. Po 40 cm storio armeniu aptiktas "riebaus" rausvai rudo molio sluoksnis, kuris ir laikytas įžemiu.

Šurfo Nr. 1 pietrytiniame kampe rastas titnago gabalėlis be apdirbimo žymių. Kitų archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, senovės gyvenvietės žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 2

Šurfas Nr. 2 (1x1 m dydžio) tirtas apie 34 m 310° azimutu į š.v. nuo šurfo Nr. 1, jau minėtos aukštumos viršuje. Šurfas Nr. 2 iškastas iki 30 cm gylio. Po 20 cm storio armeniu aptiktas rausvai rudo molio sluoksnis, kuris ir laikytas įžemiu.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, senovės gyvenvietės žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 3

Šurfas Nr. 3 (1x1 m dydžio) tirtas apie 17,4 m 350° azimutu į š., š.v. nuo šurfo Nr. 1, jau minėtos aukštumos viršuje. Šurfas Nr. 3 iškastas taip pat iki 30 cm gylio. Po 20 cm storio armeniu aptiktas rausvai rudo molio sluoksnis, kuris ir laikytas įžemiu.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, senovės gyvenvietės žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 4

(pav. 4)

Šurfas Nr. 4 (2x2 m dydžio) tirtas 36 m 320° azimutu nuo spėjamo piliakalnio šiaurės vakarinės papėdės ir apie 5 m į r. nuo lauko keliuko vedančio į Romualdo Petraičio sodybą. Šurfas Nr. 1 iškastas iki 37 cm gylio. Po 30 cm storio armeniu aptiktas rudo molio sluoksnis su vidutinio dydžio akmenimis, kuris ir laikytas įžemiu.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, senovės gyvenvietės žymių nepastebėta.

Apie 25 m 180° azimutu nuo šurfo Nr. 4 yra pelkėtoje vietoje akmuo. Jis virš žemės yra tik 2x2 m dydžio bei 0,7 m aukščio. Nuo jo apie 23 m 110° azimutu piliakalnio vakarinėje papėdėje yra 10x7 m dydžio bei iki 0,5 m gylio duobė. Anot Romualdo Petraičio (g. 1959), iš jos melioratoriai ištraukė šį milžinišką akmenį, kurį, neįstengę patemti su technika, paliko dabartinėje akmens vietoje. Akmuo per trumpą laiką pelkėje nugrimzdęs. Nuo šio akmens apie 38 m 140° azimutu yra šurfas Nr. 16

Šurfas Nr. 5

(pav. 5)

Šurfas Nr. 5 (2x2 m dydžio) tirtas apie 32 m 250° azimutu nuo spėjamo Šakių piliakalnio pietrytinės papėdės, pirmojoje, į p.v. nuo pelkėtos daubos kylančios, terasoje. Šurfas Nr. 5 iškastas iki 60 cm gylio. Po 50 cm storio pelkėje susiformavusio juodžemio sluoksniu aptiktas šlapio smėlio spalvos molio sluoksnis, kuris ir laikytas įžemiu.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, senovės gyvenvietės žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 6

(pav. 6)

Šurfas Nr. 6 (2x2 m dydžio) tirtas apie 23,7 m 260° azimutu nuo šurfo Nr. 5, pelkėtos daubos II pietvakarių terasoje. Šurfas Nr. 6 iškastas iki 50 cm gylio. Po 25 cm storio velėnos ir armens sluoksniu aptiktas žvyringo smėlio sluoksnis, kuris ir laikytas įžemiu.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, senovės gyvenvietės žymių nepastebėta, išskyrus rastus kelis titnago grynuolius.

Šurfas Nr. 7

(pav. 7)

Šurfas Nr. 7 (2x2 m dydžio) tirtas apie 41,5 m 160° azimutu nuo šurfo Nr. 6, nuo pelkėtos daubos į pietus kylančios aukštumos papėdėje. Šurfas Nr. 7 iškastas iki 50 cm gylio. Po 25 cm storio velėnos ir armens sluoksniu aptiktas šlynas, kuris ir laikytas įžemiu.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, senovės gyvenvietės žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 8

(pav. 8)

Šurfas Nr. 8 (2,5x2 m dydžio, praplatintas 0,5 m į p.) tirtas apie 40 m 60° azimutu nuo šurfo Nr. 7, pelkėtos daubos centre, arčiau spėjamo piliakalnio pietinės papėdės. Šurfas Nr. 8 iškastas iki 80 cm gylio. Po 25 cm storio velėnos ir armens sluoksniu aptiktas šlapio smėlio spalvos molis bei priemolis su rytiniame gale akmenų koncentracija. Čia jie suformuotų lyg grindinį (210x130 cm dydžio) bei akmenų eilę prasidedančia tirto ploto viduryje ir 50° azimuto kryptimi nueinančia į š.r. šurfo kampą. Akmenų rasta įvairiausių: nuo 40x40x12 cm iki 70x70x70 cm dydžio. Jų daugiausiai slūgsota 70-80 cm gylyje, skaičiuojant nuo paviršiaus.

Archeologinių radinių, senovės gyvenvietės žymių nepastebėta, išskyrus kelias žiesto puodo šukes (pav. 22). Jų chronologija neaiški.

Šurfas Nr. 9

(pav. 9)

Šurfas Nr. 9 (2x2 m dydžio) tirtas apie 28 m 180° azimutu nuo šurfo Nr. 8, 33 m 100° azimutu nuo šurfo Nr. 7, nuo pelkėtos daubos į pietus kylančios aukštumos papėdėje. Šurfas Nr. 9 iškastas iki 50 cm gylio. Po 30 cm storio velėnos ir armens sluoksniu aptiktas rupaus žvyro ir smėlio sluoksnis, kuris ir laikytas įžemiu.

Nuo šurfo Nr. 9 apie 23 m 320° azimutu yra apie 3x3 m ir 15 cm aukščio didelio akmens viršūnė.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, senovės gyvenvietės žymių nepastebėta, išskyrus kelis rastus titnago grynuolius.

Šurfas Nr. 10

(pav. 10)

Šurfas Nr. 10 (2x2 m dydžio) tirtas apie 42 m 100° azimutu nuo šurfo Nr. 9, ties Jevonio upelio kairiuoju krantu. Šurfas Nr. 10 iškastas iki 52 cm gylio. Po 40-52 cm storio velėnos ir armens sluoksniu aptiktas priesmėlio sluoksnis, kuris ir laikytas įžemiu.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, senovės gyvenvietės žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 11

(pav. 11)

Šurfas Nr. 11 (2x2 m dydžio) tirtas apie 57 m 182° azimutu nuo šurfo Nr. 10, nuo pelkėtos daubos į pietus kylančios stačios aukštumos, viršutinės Jevonio upelio terasos. Šurfas Nr. 10 iškastas iki 25cm gylio. Po 15 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksniu aptiktas smėlio sluoksnis, kuris ir laikytas įžemiu.

Archeologinių ar kitokių radinių neaptikta, senovės gyvenvietės žymių nepastebėta.

Spėjamame Šakių piliakalnyje ir jo papėdėje tirti šurfai

Šurfas Nr. 12

(pav. 12)

Šurfas Nr. 12 (2x2 m dydžio) tirtas šiaurinėje piliakalnio aikštelės dalyje, netoli šiaurės rytinio pakraščio, nuo rytinės šurfo kraštinės iki šiaurės rytinio šlaito likus 1 m. Šurfas Nr. 12 iškastas iki 50 cm gylio. Po 15 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksniu aptiktas molio sluoksnis, kuris ir laikytas įžemiu.

Archeologinių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta. Prie šiaurinės šurfo sienelės, apie 90 cm į p.v. nuo šiaurės vakarinio kampo, 20 cm gylyje buvo aptikta šovinio gilzė, 32 cm gylyje – verpimo ratelio verpstės ašis iš geležies bei žiesto puodo šukė su permanentine glazūra vidinėje pusėje (pav. 21, 22).

Šurfas Nr. 13

(pav. 16)

Šurfas Nr. 13 (2x2 m dydžio) tirtas šiaurės vakarinėje piliakalnio aikštelės dalyje, 10 m 205° nuo šurfo Nr. 12. Šurfas Nr. 13 iškastas iki 42 cm gylio bei pietvakariniame kampe zonduotas iki 80 cm. Po 15-18 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksniu aptiktas kietas rausvai rudas molio sluoksnis su nežymiais angliukais pietvakariniame kampe. Po jo buvo vientisas rausvos spalvos molis, kuris ir laikytas įžemiu.

Archeologinių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta. Prie pietvakarinės šurfo sienelės, apie 20 cm gylyje buvo aptikta žiesto puodo šukė su permanentine glazūra vidinėje pusėje (pav. 22).

Šurfas Nr. 14

(pav. 13)

Šurfas Nr. 14 (2x2 m dydžio) tirtas pietrytinėje piliakalnio aikštelės dalyje, 14 m 180° azimutu nuo šurfo Nr. 12. Šurfas Nr. 14 iškastas iki 40 cm gylio. Po 15-20 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksniu aptiktas kietas rausvai rudas molio sluoksnis, kuris ir laikytas įžemiu.

Archeologinių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta. Prie pietrytinės šurfo sienelės, apie 20 cm gylyje buvo aptikta žiesto puodo šukė su permanentine glazūra vidinėje pusėje (pav. 22).

Šurfas Nr. 15

(pav. 14)

Šurfas Nr. 15 (2x2 m dydžio) tirtas pietvakarinėje piliakalnio aikštelės dalyje, 6,7 m 270° azimutu nuo šurfo Nr. 14. Šurfas Nr. 15 iškastas iki 30 cm gylio. Po 10-12 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksniu aptiktas kietas rausvai rudas molio sluoksnis, kuris ir laikytas įžemiu.

Archeologinių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta.

Šurfas Nr. 16

(pav. 15)

Šurfas Nr. 16 (2x2 m dydžio) tirtas pietvakarinėje piliakalnio papėdėje, ant nežymios terasos, 23,1 m 260° azimutu nuo šurfo Nr. 15. Šurfas Nr. 16 iškastas iki 70 cm gylio. Po 20-30 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksniu aptiktas kietas rausvai rudas molio sluoksnis, kuris ir laikytas įžemiu. Jame aptikti taip pat ir akmenys. Pastarieji koncentruojasi ties rytine šurfo kraštine (iš viso 7, iš jų 2 didžiausi po 40x40x20 cm dydžio) bei šiaurės vakariniame šurfo kampe gulėjo 60x50x25 cm dydžio akmuo.

Archeologinių radinių neaptikta, piliakalnio žymių nepastebėta, išskyrus keletą žiestų puodų šukių bei gamtinės kilmės titnago gabaliuką (pav. 21,22).

Šurfai Nr. 17 ir 18 (1x1 m dydžio) buvo iškasti šiaurinėje piliakalnio papėdėje, bet atsižvelgiant į tai, jog juose nieko nerasta bei esant nereikšmingai jų litologiniai struktūrai, šurfų Nr. 17, 18 aprašymai nepateikiami (pav. 18, 19).

2001 m. spėjamame Šakių piliakalnyje (AR 1428) ištyrus 61 m^2 plotą, susidedantį iš 13 2x2 m dydžio, 4 1x1 m dydžio ir vieno 2,5x2 m dydžio šurfų, paaiškėjo, jog čia piliakalnio ar papėdėje buvusios senovės gyvenvietės žymių nėra, todėl siūlome spėjamą Šakių piliakalnį neįtraukti į Lietuvos Respublikos nekilnojamų kultūros vertybių registrą. Greičiausiai, Šakių piliakalnis ir šiauriau jo esanti kalva yra gamtinės kilmės, šiais amžiais žmogaus veiklos paveiktos kalvos. Tai rodytų rastos žiestų puodų šukės su ir be glazūros, aptikta geležinė verpimo ratelio verpstės ašis ir kt. radiniai. 2001 m. spėjamame Šakių piliakalnyje ir jo aplinkoje atidengtos tyrimų vietos užverstos ir sutvarkytos (pav. 20).

***

Remdamiesi Šakių k. gyventojos Leokadijos Karaškienės (g. 1923 m.) perduotu vokiečių kario žetonu (pav. 24) bei jos parodymais, jog jis rastas prie Vinco Bradūno sodybos esančio klevo, 2001 m. ekspedicijos metu buvo lokalizuota II pasaulinio karo metu buvusi vokiečių karo lauko ligoninė ir karių kapines (žr. planus, p. 115, pav. 23). Atsitiktinumo dėka šių metų ekspedicijos metu Kybartų m. dirbo Vokietijos įgaliotas asmuo vokiečių karių perlaidojimui, kuris pagal surastą žetoną nustatė mirusiojo tapatybę (pav. 25): Winkler Erich (g. 1905 – 1944), palaidotas Šakių k. 4 eilėje, 4 kape (kapo Nr. 22). Be to, atliekant žvalgomuosius archeologijos tyrimus Ragaišių, Aspertavo piliakalnyje, buvo nustatyta dar viena 4 vokiečių karių užkasimo vieta (pav. 28), t.y. apie 0,5 km į p.v. nuo spėto Ragaišių, Aspertavo piliakalnio pelkėta, prie Jevonio upelio vagos, vieta. Pakvietus Vokietijos įgaliotam asmeniui vokiečių karių perlaidojimui, apsilankyta vokiečių karių ekshumacijos Kybartų m. vietoje. Čia buvo nustatyta, jog kariai ekshumuojami be jokio metodologinio pasiruošimo ir elementarios tvarkos (pav. 26, 27). Todėl siūlome archeologus ir kitas paveldo tiriančias institucijas kuo skubiau susirūpinti tokių "kasinėjimų" reglamentavimu mūsų šalies teritorijoje.

Naudota literatūra ir šaltiniai

TAUTAVIČIUS, A. 1965 m. žvalgomosios archeologinės ekspedicijos Užnemunėje ataskaita. – LII rankraštynas, B. 273

VAK Valstybinės archeologijos komisijos archyvinė medžiaga. B. 59. Saugoma KPC Archyve.

Šakių piliakalnio žvalgomųjų archeologijos tyrimų metu atliktų nuotraukų sąrašas

1. Spėjamas Šakių piliakalnis su kairėje esančia vos matoma kalvele, vadinama Aukmo kalneliu, iš p.v.
2. Spėjamas Šakių piliakalnis iš p., p.r. Dešinėje – ekspedicijos dalyvis nurodo šurfo Nr. 10 vietą.
3. Spėjamo Šakių piliakalnio aplinkoje tirtas šurfas Nr. 1 iš p.
4. Spėjamo Šakių piliakalnio aplinkoje tirtas šurfas Nr. 4 iš š., š.v.
5. Spėjamo Šakių piliakalnio aplinkoje tirtas šurfas Nr. 5 iš v., š.v.
6. Spėjamo Šakių piliakalnio aplinkoje tirtas šurfas Nr. 6 iš š., š.v.
7. Spėjamo Šakių piliakalnio aplinkoje tirtas šurfas Nr. 7 iš š.v.
8. Spėjamo Šakių piliakalnio aplinkoje tirtas šurfas Nr. 8 iš š.
9. Spėjamo Šakių piliakalnio aplinkoje tirtas šurfas Nr. 9 iš š.
10. Spėjamo Šakių piliakalnio aplinkoje tirtas šurfas Nr. 10 iš š.v.
11. Spėjamo Šakių piliakalnio aplinkoje tirtas šurfas Nr. 11 iš š.
12. Spėjamame Šakių piliakalnyje tirtas šurfas Nr. 12 iš r.
13. Spėjamame Šakių piliakalnyje tirtas šurfas Nr. 14 iš š.
14. Spėjamame Šakių piliakalnyje tirtas šurfas Nr. 15 iš v.
15. Spėjamo Šakių piliakalnio papėdėje tirtas šurfas Nr. 16 iš š.v.
16. Spėjamame Šakių piliakalnyje tirtas šurfas Nr. 13 iš š.
17. Spėjamo Šakių piliakalnio aikštelė iš p. Viduryje medžiotojų pastatytas medinės konstrukcijos bokštelis. Kairėje – šurfas Nr.16, dešinėje – šurfas Nr. 13
18. Spėjamame Šakių piliakalnyje tirtas šurfas Nr. 17 iš š.
19. Spėjamame Šakių piliakalnyje tirtas šurfas Nr. 18 su jame rastu trintuvu (?) iš p.v.
20. Sutvarkoma spėjamame Šakių piliakalnyje tirto šurfo Nr. 12 aplinka iš p.v.
21. Spėjamame Šakių piliakalnyje rasti metaliniai gaminiai. Viršuje – geležinė verpstė, apačioje – šovinio gilzė ir neaiškios paskirties metalinis dirbinys.
22. Spėjamame Šakių piliakalnyje ir jo aplinkoje rasti žiestos keramikos dirbinių fragmentai.
23. Šakių k. II pasaulinio karo metu buvusios karo lauko ligoninės vieta (ties toliau esančiu klevu, buvusioje Vinco Bradūno sodyboje).
24. Šakių k. II pasaulinio karo metu buvusios karo lauko ligoninės vietoje rasta žetonas (perdavė Šakių k. gyventoja Leokadija Karaškienė (g. 1923 m.).

25. Pagal Šakių k. rasto vokiečio kario žetono informaciją nustatoma mirusiojo tapatybė ir kapo vieta.

26. Vykdoma II pasauliniame kare žuvusių vokiečių karių palaikų ekshumacija (Kybartų m., Vilkaviškio r., 2001 m.).

27. Vokiečių karių palaikų ekshumacijos metu iškasta tranšėja (Kybartų m., Vilkaviškio r., 2001 m.).

28. II pasaulinio karo metu žuvusių 4 vokiečių karių užkasimo vieta Ragaišių k. (Vilkaviškio r.) iš š.r.